

کوردستان يەك نىشتمان و كوره يەك نەتەوەيە و دابەشكراوه

February : 2015

يەكبوون زمارە : ٥٩

رەشمەھى : ٢٧١٤

٢١ فەوريە رۆزى جىهانى زمانى زگماكى

International Mother Language Day

کورد و بە دەوڵەت بۇون

سەخان ھالو

کورد وە کەورەتىزىن نەتەوەي بىن دەولەت لە جىيەناندا بە درىزايى مىزۈسى سىاسى سەددىكانى راپىدوو ھەتاوەكۆ نەمۇز نەيتانىيە لەسەر زىلىي رەسىنى خۇيى كوردستاندا دەولەتىكى سەرلەخۇ دابىھەزىزىت، كورد وە نەتەوە لە نازچەيەكى دەزىت دەورۈيەرەكەي پىراپىرە لە نەقلەتى سىاسىي رەكەزپەرسىتى و چەنلىين سەددىشە نەك ھەر دۇزمائىيەتى كورد و ناسنامە نەتەوەيىكەي دەكەن، بە تکو ھەممۇ ھەۋلىكىيان خستوتەگەر تاواكىو كورد و كوردستان لە ئىزىز قەلەمەرەپەرى خۇيان دا بتوئىننەوە و شىتىك نەمېنەن بەناوى كورد و كوردستان.

بەلام سەرەتى كورد بە گشتى بە خەبات و قوربانىيادانى خۇيى توانىيەتى خۇيى و ناسنامەكەي لە لەناوجۇون بىارىزىت و دۇزە رەواكەي خۇيى ھەنگاوشە بە ھەنگاوشە بەرەپە پېشەوە بىبات تاواكىو گەيشتۇوە بەم قۇناغەي نەمۇز پېشكەوتىن لە رووى سىاسى و دىپلۆماسى كە دەرەنچامى نەمەممۇ خەبات و تىكۈشان و قوربانىيادانە زۇرە بوبو، واتە ئىيمەي كورد ھەمېشە ھەرەشە و مەترىيەمان لەسەر بوبو و دۇزمەنامان بۇ ساتىكىش دەنگىيان نەكەرددوو لە پېنزاو لەنېپەرەن كورد و كوردستاندا، ھەتاوەكۆ ئىستاش سەرەتى دەرەتىنەمەممۇ ھەممۇ ھەممۇ و درچەرخانە سىاسىيەنى كە بە سەر جىيەن و ولاتىنى عەرەبى و نازچەكەدا ھاتوو، بەلام ھىشتى كورد و كوردستان لە ئىزىز ھەرەشە و مەترىسى گەورە دايە و نەقلەتى سىاسىي رەڭدزپەرسىتىش نەك ھەر نەگۇراوە بە تکو مەترىسييەكانى زۇر زىلاتىش بوبو لە راپىدوودا، چونكە نەقلەتى دېكتاتۇرى و تىرۇزىزىم ھەرەرەپەكىيان بە شىيەپەنەكى راستەخۇ خەبات و ناراستەخۇ پەلامارى كورد و كوردستان دەدەن و ھەممۇ ھەۋلىك و ئامرازىك بەكاردەھىنەن بۇ بەرەست دروست كردن لە بەرە دەرەمە راگەيىاندى دەولەتى سەرەتە خۇيى كوردستان كەۋاڭەتىش لە باشۇورى كوردستان. كەۋاڭەتىن نەمە ھەرەشەيەي نەمۇز گەورەتىزىن ھەرەشەيە لەسەر ئىيمە، بۇ يەپەپەپەستە بەشىيەپەنەكى لۇزىكى و نەقلانى لەم دۆخە سىاسىيە ئىستا بىرونانىن و ھەممەمان پېكەدە وەكە كورد ھەۋەلەكانى خۆمان بىدىن و كوردايەتى لە سەرەتە ھەممۇ مەسەلەكانى دېكەدا دابىتىن، ھەرەدە ئامانچە ھەممۇ پارتە سىاسىيەكانى كوردستان لەسەر بىنەماي كوردايەتى بىتتى نەك بەرەزەندى تەسکى حزبایەتى، يەكەنلۇنىتى خۆمان بە هيىز و پەتەوتىر بىكەيىن، نەكىنە بە پىچەوانەدە دەبىنە خۆراكى نەمە دۇزىنە دېنلەنە ئىستا و بە دەستى خۆشمان كەشىيەكەي خۆمان لە زەريادا تىقۇوم دەكەيىن كە لە ئىستادا وا خەرەكە دەگاتە كەنارىكى ئارام. ئىزىزدا پەرسىيار نەوەيە بەقچى دەولەت دابىھەزىتىن؛ ئايى بە دەولەت بۇونى ئىيمە كورد ھەرەشەكان لە سەرمان لادەچىن يان ئاز؟ بۇ وەلامى نەم پەرسىيارانە بە بەقچۇنى خۆم بەلىنى ئەگەر بىتت و كورد خاونەن دەولەتى سەرەتە خۇيى خۇيى بىتت، ئەدوا پارىزىراو دەبىت، چونكە مانەوەي نەتەوە بە گشتى پەيوەستە بە دەولەتەوە ئەگەر دەولەتىش نەبىت زۇر زەحەمەتە پاراستى نەتەوە، ھەر وەك لە راپىدوو تا ئىستا بە حۆكمى ئەمەي كە دەولەتەمان نەبىوو دەولەتەن چىيان بە سەر كورد و كوردستاندا هىنە لە ھەممۇ روپىنەكەوە. ئىستاش كە ئىزىك بۇونىنەتەوە لەم ئامانچە ھەۋەلەكانى دۇزمەن زۇر چىتەر بۇونەتەوە لە راپىدوو و بە ھەممۇ شىيەپەنەكى پەلامارمان دەدەن لە رووى "سىاسى، ئابوورى، سەربازى، ئەمنى.. ھەنلىقى" كەۋاڭەتە دەولەتەن ئەمەن بەنەن وەھىلەن كورد بىتتە خاونە قەوارەلىيەكى سەرەتە خۇكە كە ئەمەي دەولەتى كوردىيە بە تايىەتىش لە باشۇورى كوردستان. كەۋاڭەتە ئەنگاوشى يەكەم بە كېبۇنى كوردى و بە يەكېبۇنى يەكەنلىزى ھەممۇ پارت و لایەنە سىاسىيەكانى كوردستانىش بە گشتى دەتوانىتى بە ناسانى بەرپەرچى دۇزمەنلىقى بىداتەوە لە رووى سىاسى و سەربازى و ئەمنى و. ھەنلىقى، شەكتىيان پىتىپەنەتى و مەرامى سىاسى گلاؤيان لە گۇرپەنلىقى، ئىنچا ھەۋەلەنانى زىاتر بۇ راکىشانى سۆزى ئىمەدەولەتى كە ئىستا بە تايىەتى زەمینە لە بارە

سده رچاوه : مالپه رپی روزنامه‌ی خهبات / ریکه‌وتی : ۱۱۱ فیوریه‌ی ۲۰۱۵

زمانی یه کگرتتووی کوردى کردارى زمانی پیوانه‌یی (ستاندارد) ...

بۇغان له تېف ماویلى

وشەی دەستپېتىكى.

دیاره لەم ماودىيە دوايى مشت و مر و گەرو گوزارشت وتىنېيى زۆر ھەيدە لەمەر رى و شۇنىن و چۈنېيەتى كاركىردن بەھىنانە كايىھ و چەسپاندى زمانىيى يە كگرتتووی کوردى (ستانداردى) لەلايەن ئەوانەي كە تايىبەتمەندىيان لەبوارى زمان ھەيدە، ئەوانەش كە نوسەرن و بەپەرىشنىڭ بىكىرىدىيە كى ئاۋادە، كە ھەم بىنەرۇتە كانى زمان چ لەپۇرى گوزارشتەو يىان شىيازدە رىك دەخات و تەھاواي ئەو پەپەندىيە تىكىراپىيانەي، كە لەپۇرى ئۇرگانىيە و بەھاى شۇناسى زمانى، وەك زمانىيى زىنلەوو بۆزمانىيى بى قەوارەدى تەواو چەسپاوى سىياسى لى دىيىھ كايىھ. جا منىش وەك ئەرك و پىلاواستى، بەئەركى سەرشانى خۇمى دەزانە تىپروانىن و بۇچۇنم بۇ ئەم پىرسە پې نىخ و گەنگە بەپشت بەستىن بەچەند سەرچاۋەيىك ئامازە پىن بلەم.

نېمە وەك نەته‌وەي كورد لەقۇناغى خەباتى سىياسى وشۇرۇشكىرىيەدا، كە ئەمەرپاپىيە سەرەتايى و بەئەزىزىيە كەم و تىنگەيشتنىيە تارادىيەن ئۆشىنمان ھەيدە لە حۆكمىانىدا، دەبىن ئەوه بىزائىن بۇپىسى سەربەخۇيى يىان ھەر ئامانجىيە رامىيارى تر، بۇ بونىادنانى قەوارەدىيە كى كوردى پىيوىستمان بەزمانىيى پىوانەيى رىك و دەوان و بىن گرىي ھەيدە. چۈن باس ھەو دەکرى كەگوتارى رامىيارى يەك بىتتە، و فەلسەفە و پەپەرەوو رەوتى كار بەھەماھەنگى و دى بچەشىنە كى بىت كە لەخەمەتا كارى رامىيارىن و ئامانجىيەت كۆمەلەن كوردستانى بىتتە، دەبىت ئەقەزى لەبەرچاۋ بىتتە كە زمانى پىوانەيى، كە زمان حاڭى نەته‌وەي كورد بىتت بۇ ئەم پىرسە زۆر گىرىنگە. گىرىنگە بەنرخى ئەوهى كە كۆمەلەن خەنگە داوا لەدەرگاڭانى حۆكمىانى دەكەن بۇ دايىنگىزنى پىلاواستىيە كانى ئىيانى رۆزىانە (سوتەمەنلىق، ئان، ئاۋ، ئازادى، ئاشتى، ئاسايىش، كۆمەلەنگەي مەددەنى، تاد...) و زۆر زىاتىرىش، ئەگەر گوزارشتە كە گۈنچاۋ بىتتە!

دیاره ھەرگەل و نەته‌وەيەك بۇخۇي خاودىنى مەعريفەو تىنگەيشتنىيە تايىبەت و ئەفرانىنى چەنلىين بىنەماو بىنەرەتىن، كە زمان یەكى خىستۇن كەواتە زمانى سtanدارد يىان يە كگرتتوو لېيدە و لە چەند شۇنى تر، گىرىنگى و بەھاى دىيارەتكەمۇي، لە گىرىنگىنى پەپەندىي نېيان مەعريفە و كلىتورو پەپەندىيە كۆمەلەيەتىيەكان و هەندى... لە ئاۋەندە رامىيارىر كانى كوردستانىش (ھەريم-حۆكمەت)، پىلاڭرىيان لەسەر ئەم ئەركە گىرىنگە كردو و بە ئەركى زمانزان و شارەزايانى تايىبەت بەم بوارميان دانا، كە زانستىيانە ئەم پىرسە يەكلايى بىكەنەو، بەلام ئەك بە پەلە، بەلکو كاتى تەواوى خۇي بىرىتى.

* زمانى سtanداردى (يە كگرتتوو) چىھ و چۈن دروست دەبىت؟ *

زمان كە هوپىانە كە كۆمەلەن مەرۇقايدەتى بەھۆپىيەو پەپەندىيە كانى ئىپانىيان رېكىدەخەن، ھەر لەسەرەتايى دروستىبۇونى مەرۇف و بونەمەر زنجىرە رووداۋىكى پې لە بەرزى و ئىزى و سەرکەوتىن رادەق قۇناغە كانى پېشىكە وتنى بەخۇود دىيە، وە گەشتىتى و تايىبەتتى خۇي ھەيدە، ھەم لە رپۇرى بابەتى و خودىيەو، ھەم لە رپۇرى پەپەندىيە دىالەكتىكىيە كانىيەو. جا ئەنjamى بەرمۇپېش چۈنىش لە ھەممۇ زمانە كانى جىھانى يەكە يىان جىباوازىيەكى زۆر بچۈك و ساڭار و سادەيىان ھەيدە، ھەر زمانەش رېتىاز و بىنەرەت و فەلسەفە تايىبەتى خۇي

ھەدیە. نەنجامى بەرەپېش چونى زمانىش لەودايە كە نەتهوە يان گەل زمانى پىوانەيى و يەكگرتوى خۇي ھەبىت. نەمەش لە زورجاراندا بەتىكە بىبۇنى چەند زاراودىيەك دىتەبەرەم. ھەندىك جار و لاتىك داگىر دەكتىت ، واتا زمانىشى داگىر كراوه و ھەۋى لەناوبرىنى دەددەن. نەمەش لە مىزۋودا روولداوه ، كە گەيشتۇدە رادىيەك كە نەتهوەيەك زمانى خۇي لەبىرچۇتەوە يانلىي شۇرىنراوه و زمانى داگىر كارەكە بالىي بەسەرداكىشان.

ئىستا ئىمە زمانى يەكگرتۇومان ھەدیە ، بەلام رەنگە زمان حال نەبىت ، ھەول بۇ بىبۇنى زمانىكى پىوانەيى يە، كە زمان حالى نەتهوە و گەل بىت (ج لە كارى رامىيارى يان بارى پەيوەندىيە كۆمەلایەتىكەن و كارى ئابورى و ...) بۇ نەمەش پىپىستە سوود لە نەزمۇنى زمانى نەتهوەكانى تر كە لەم بىوارددا بىكەيىشتۇون و درېگىرىت.

لەزۇرباردا ، وا لىيىك ئەدرىتەوە كە زۇرى زاراودىيى لەسۇرى زمانىكە تەگەردىي بۇ پىوانەيى بۇون ، كە نەمە رەنگە ھەلەيەك بىت. چۈنكە زۇرى دىاليكت و لق و پەلۈپۇ لە زماندا بېنەرەتى پىوانەيى بىبۇنى زمان فراواتىر دەكتات و ئەگەرى دەولەمەنلىي زمان بەرۇنى نىشان ئەدات .

ھەنلى زەزمان ناسان (فېلىۋۆگە كان) لە جىهاندا لە باودەن كە يەكبۇنى سىشت لە چەند دىاليكتىكى زماندا ، ئەو زمانە ئەكتات بە زمانىكى يەكگرتۇ ئەمېش ئەمانەن:

- ۱- رېزمانى زمان (أگراماتىك).
- ۲- شىوهى دەرىپىن (فۇنەتىك).
- ۳- بېنەرەتى قەرەنگى زمان.

نەمەش ئەمە ساغ دەكتەوە كە زمانى كوردى بە هەموو دىاليكتەكانييەوە سەربەخۇ و يەكگرتۇو و پېتەوە. راستە ھەنلىك لە زاناكان، بەتاپىت بىگانەكان كە دېتە سەر باسى زمانى كوردى و دىاليكتەكاني ، تەنلىي لەلايدەن و رووچى جىاوازىي نىوانيان دەدۋىن ، بەلام زۇرىبەي لىكۆلىنەوەكان كە ورە و بەبەھان لەلايدەن ھەنلى زاناوە دەسەلمىتىرى كە زمانى كوردى يەكە، رەنگىتىن ورده جىاوازى ھەبىت، بەلام ھەر ئەدەيە كە لە زمانەكانى ترى جىهان ھەيە. بۇ پاشىاستكىرىنەوەي ئەمەش لە ھەر تاكىكى كوردستان يان جىهان بىت تۆ بە ج زمانىك قىسىدەكەي؛ دەلتى كوردى ئالىتت (نارىت) سورانى يان گۇرانى يان بادىينى ، مۆكىرى يان كرمانچى...

زمانى كوردى لە روپى جوڭرافىيەوە دابېش دەبىت بۇ (كرمانچى سەرەو، كرمانچى ناوهراست و كرمانچى خوارو) وە لە روپى دانىشتۇانى و دىاليكتەوە خاودەنى چوار دىاليكتى گەورەيە كە ھەر يەكە يان خاودەنى چەند ئىتىكىن.

دەبىت ئەم راستىيە بىزانىن كە زمانى يەكگرتۇو بە ئارىزۇي ئەم پاشا و ئەو پاشا يان ئەو سەركىزە ئايەتەكايىيەوە ، يان بەبىرإىركى سىياسى ئەم پىرسە يەكلايى نابىتىيەوە ، وادەزانەم زۇرىبەي شاردەزايان لەسەر ئەمە كۆكىن كە زمانى ئەمە دەبىي يەكتۇومان ھەيە، كە وەكى بېنەمايەكە بۇ زمانى پىوانەيى خوتىنەن خوتىنەنەوە نۇرسىن و نۇرسىنەوە ئاخاوتىن و حال، رېگەي خۇي گرتۇو و لە كەشكەي بۇ زمانى يەكگرتۇوي بىوانەيى .

ديارە زمانى ئەدەبىي يەكگرتۇو و زمانى يەكگرتۇوا (پىوانەيى) شتىك نىيە چەند زانايىك بەپى ئەخشە و كەتەلۈكىك ئامادەي بىلەن ، بەلكو بېنەما و رېسا و ياسا و راسپاردى تايىبەت بە خۇي ھەيە، كە مىزۋووچى گەل و نەتهوە خۇي دروستى ئەكتات و ھەر نەتهوەش رېباز ورېبەرى تايىبەتى خۇي ھەيە، مىزۋووچى گەلنىش رېزەوبىكى ھەيە بۇ پېشەوە كە مەرۆف (ئادەمېزاد) ناتوانى بىگۇرۇي لەگەل ئەمە دەتكەرە خاودەنى مىزۋوو ، با بۇ ماودىيەكىش كۆسپ و تەگەردى بۇ بىنەتتە پېشەوە. بەلام زانايىان و شاردەزايانى نەتەوە دەتوانى خاودەنى راپ بۇچۇن و پېشىبىنى بىن و بىبىن كە رەوتى مىزۋوو بۇ ج ئاقارىكە، لەگەلىدا بەرەپېش بچىن و نېبىنە كۆسپ لە رېگەيدا ، كەواتە ماودىيەكە زمانى يەكگرتۇو ھەيە كە خاودەنى خەسلەت و تايىبەتەنلى خۇيەتى لە

رووی زمان و فەرھەنگ و شیوازی دەربىریندا .

لەگەن نەودىش كە ئەم زمانە خاودنى چەند دىاليكتىكىش چەند بەشىكى لە دىاليكتىكىش ھەيە ، ئەودى كە زانا(توفيق و دەبى بىدگ) بە (يېچوە دىاليكت) يان دادنى . بەلام خاسىيەت و بەها يەكگرتۇوەكانى زمانى كوردى لە ھەموو ئەم يېچوە بەشە دىاليكتانە دىارە ، لەگەن نەودى ھەرىيەكەشيان تايىبەتمەندى خاسىيەتى جىياوازى خۇي ھەيە ، بەلام لە كوردى جىا ناكاتمۇ و نايقاتە زمانىيىكى جودا ، بەنكو شەقل و تايىبەتىي و بەھىزى ئەداتە زمانى يەكگرتۇو، سامانى و شەرى جىياواز ئەرىيىتە ناو زمانە يەكگرتۇوەكە(كوردى)، وەك سەرچاودى و شەرى ھەممە جۇر سودى دەبى و دەولەمەندى دەكات.

كەواتە دەگەينە نەودى كە بلىئىن زمانى يەكگرتۇو : ئەودى كە خاسىيەت وىنەماكانى ھەموو دىاليكتەكان وەردەگىرىت. وە زمانى نەدبى يەكگرتۇو : بەدو زمانە دەلىئىن كە لە زمانى يەكگرتۇو بەھەموو دىاليكتەكانىيەو وەردەگىرىت ، يان بناغەكەن لە دىاليكتەكانەوە وەردەگىرىت ، لە زۇرپاردا پۇختەيەكى زمانە يەكگرتۇوەكە يە يان دىاليكتىكىيەتى، يان پۇختەي زمانى قىسەكىردنە . ھەر ئەم زمانەشە كە دەبىتە زمانى نۇرسىن وەددەب و خۇينىلەندەوە، پشت بە ھەموو سەرچاودەكانى بەردوبىش چۈن و فراوانبۇون و دەولەمەندى زمان گەشەدەكتە و پىش دەكەودى . دەتوانىن بلىئىن كە زمانى وىزىمى قۇلكلۇرى نەتەوە و زمانى نەتەوە و دراوسىكەن و زاراوه زانستىيەكانى جىبهانى پىبایەخترىن سەرچاودى ئەم گەشەو فەراژۇبۇن و دەولەمەندىيەن .

لەم بارۇوە شاردەزايىان و زانايىان و زمانناسانى كورد چەند ھۆ و رېگايدى دەخدەنە روو بۇ دروستبۇونى ئەم زمانە كە ئەم سىيەن :

- ١- زمانى نەدبى يەكگرتۇو پېۋانەيى (ستاندارد) لە زمانى نەتەوە بەھەموو دىاليكتەكانىيەو وەردەگىرىت .
- ٢- بناغەي ئەم زمانە لە يەكىك لە دىاليكتەكانىيەو وەردەگىرىت .
- ٣- زۇرچار پۇختەكراوىتكى زمانى قىسەكىردنە (زمانى گوقتار و حال) .

ھەندىكى ترى زانايىانىش، كۆمەنە خالىكى تر ئاماڭىز پېتەدەن و دەخدەنە روو بۇ ئەم مەبەستە كە ئەمانەن :

- ١- رېگايدى سەپاندۇن و چەسپاندۇنى شىيودىيەك لە شىيودەكانى زمان ، كە ئەمەش بۇ كەلائى خاودەن قەوارادى رامىارىي يە .
- ٢- لەخۇوە دروستبۇونى شىيودىيەكى نەدبى و پېۋانەيى، كە بە چەند رېگايدى دەبىتە .

أ- بەھۇي ھاتنى پەيامىكى ناسمانى، وەك لە زمانى عەرەبى رووپىدا، كە زاراوه و شىيودى قورۇپىشى سەپاندۇن، كە ئەمە بۇ زمانى كوردى ئەگەرېكى نەكراوەدە و حەقىي يە، چۈتكە قورئان دواپەيامە وەك خۇي ئاماڭىزدى داوه .
ب- ئىياندەوە نۇرسىنەوە وىزىمى دەبىتە بەتكە شىيودىيەكى زمان وە سۇرپىكى زور بەرفراواندا .
ج- خزمەتکەنلىنى زانست و زانىارى بەتكەنلە شىيودىيەكى زارىك و دەرچونى پۇزىنامە و گۇڭقارو بلاوكراودى (بىستراو، بىنراو، خۇينراو) ھەر بەھۇ شىيودىيە، ئەمە دەبىتە ھۇي ھاتنىكايىھى شىيومىيەكى يەكگرتۇو پېۋانەيى .
د- زۇرجارىش ھەلسوكەوت و پەيوندەيە كۆمەللايەتسى و بازىرگانى و ئابۇورىيەكان، ئەم شىيودىيەكە دەرەخسىزىن .

٣- ھەۋى و وچان وكارىكى بەردەوام و رېكخراودىيى و زانستىيەنەيە هېيمىن و لەسەرخۇ دەبىتە ھۇي بەرھەم ھاتنى زمانىيىكى ئەدبى يەكگرتۇو، دواجار (پېۋانەيى) .

بە رای دکتۆر جەمال نە بەز ریگای دوايى (3) باشتىرىن و گۈنچاوترىزىن رېگايە كە كورد بەھۆيە وە بتۋانى پىيدا بىروا و بىگاتە زمانى يە كىرتۇو پىوانەھىي (ستاندارد) و ئەددەمىي.

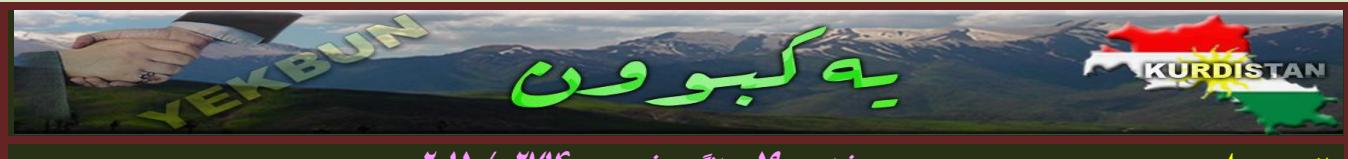
به لام به رای (که ریم شارهزا) بنچینه‌ی زمانی نهاده بی یه کگرتووی نه ته وه له دیالیکتیکه ووه یان هدر به شه دیالیکتیکی زیندوی زمان وهر ده گیریت ، به مه رجن که که لک له وشهی پته وی دیالیکتکه کانی تر و در گیریت و موتبه بکریت، نهم ریگایه به باشترین ریگا ده زانی بو نه ته وهی کوره . به رای منیش ریگا خالی سیمه : هه وئی زانستیانه و ریخراویی، به هینمنی و ثارامی، به بزاوترين نه گه ری کراویمه، به مه رجن ماوی میژوویی خوی بدیریتی. واته له گه ل رای به ریز (د. جه مال نه به زام. به لام به هه لونیست و هه لونوسته کردن له سره هه مو خاله کانی ترو هه مول و کوششی گونجاوت و زیارت به که لک و در گرفتن له نه زمونی گه لانی تری جیهان وهیتنان و ناما ده کردن پسپورو شارهزا و زمان زانی به توانا، هدم کوردی و هم هی تر، تا کار بو نه م پرسه گرنگ و پر بایه خه بکلن، وه پشتیوانیکی سیاسی به هیز وین دوو دلیشی هه بن که نه مدهش پشتیوانی و هاوکاری ده رگا کانی رامیاری و به ریو به ری دوو له تی زور پیوسته، به تایبه ت ده بن بودجه و ده رامه تیکی تایبه تی بو ته رخان بکریت و لیژنده شارهزا ناما ده بکریت، بونه وهی بهم کاره هه لسیت، که پیه وایه کاتیهه تی کاره که له کردیه بیروزکه بیهه وه هه نگاوه سه ره تاییه کانی کرداری بو هه لیزیت، که ده ستیپیکی به کوکردن وه و ریکختن و بی رازی فه رهه نگه کوردیه کان بیت به هه مو شیوه زاره کانیه وه .

* رینوس نهرکیکی تری کرداره که:

دیاره که رینویش دیسان نهگه ریکی تری کردارکه یه، یان به گوزارشتبکی تر دیویکی تری پرسه که یه، بهودی که ئایا رینوسی لاتینی یان رینوسی پیشه کانی زمانی عه دربی (ئارامی) گونجاوتره؛ که ئامه ش دیسان هه ټوسته و لیکوئینه وه و هه ئاسه نگاند نیکی رزوری دموی، چونکه له باشوری کوردستان وروژهه لاتی کوردستان زیاتر له تزیر کاریگه رینوسی پیشی عه دربی دانه، بهلام له باکور و هه تا روژنواوی کوردستانیش کاریگه ری رینوسی لاتینیان زیاتر به سه رهودیه نهگه ر ئاوریکی واقعییانه له زمانی خومان به همه مهو بشه دیالیکته کانیه وه بدینه وه، دهگهینه ئه و رایه که زاراوی کرمانجی ناؤمد راست (سورانی) به رو کامل بعون و پیشنهادتن، هنگاویکی رزور گهوره ناوه. هم له ره روی نوسین و نوسینه ووه هم له ره روی خویندن و خوینده ووه بقیه رونکه سه خت و دزوار بیت ئه مه مهو نوسینه بهم زاراویه و بهم پیتانه نوسراوه ته وه، بگوزارتیه وه سه ر لاتینی، یان زاراویکی تر. سه ربایر نهودی نیستا له هه ریکی کوردستان ئه مه شیوه زاره، ناسنامه گوزارشتبکی ده رگا فه ربیه کانی هه ریکی کوردستانه، هم زمانی حائله (یاسا، بپیار، ریکه وتنی رامیاری و ئابوری و... تاد)، هم گوزارشت.

زاراوهی سورانی که بُو کرمانچی خواروو ناوه‌راست به کاردمبری، رهنگه له شوین خوی نه‌بَن، چونکه نه‌م دوو به‌شه شیوه زاره، بیچوه شیوه‌زاری تریش دهگریته خو ودک (موکری، سلیمانی...) کاریگه‌ری ناویلینانی نه‌م دووشیوه زاره، رهنگه بُو بارودوخی میژوویی میری سوران له رهانلز بگردیته‌وه، که نه‌وه نه‌رکی میژوو نوسانیشه به‌هاویه‌شی له‌گه‌ل زمانزان و شاره‌زایانی نه‌م بواره ساغی بکنه‌وه. و بُو کرمانچی ثروروش هه روایه که ده‌وتیری (بادینی)، له زورجارد اله کاتی گوفتار و قسه‌و باس بُو شیوه زاره، که چی بیچوه شیوه زاری تری تیدایه ودک: (زایایی، هه‌کاری، بوقانی...).

دواجار نهم بایه ته زور همه لهگری و قسسه وباس و خواصی زوری دموی، بولیه دلهیم: نه رکی هه ر تاکنیکی کورده، که بهوردی و به پنی توانای هه ولی درستکردنی باشترین و گونجاوترين هاوكیشی و تیکه لاوی و نالودمی لهم شیوه زارانه بلات، بهشیوه یه که لهگه مبنه دقت و بنه ماکانی زمان و فهله سه فهی کاری رانستی نهم همه ولتهی شارم زیان و زمانزنان بگونجه، و مفیری همه مهوی یان زورینه هی بهشه دلپنکته کان

بیت، که ئەمە ئەرکى حکومەتە لەرپى وەزارەتى پەروردە فەلەسە فەلەيەكى گونجاوى پەروردەدىي دابنى، وە ھەموو شىيوه زارەكان ھاوبەشىيان ھەبى تىايادا، بەھەرجى بنەرەتكانى يەكتىر بىبارىزىن و لە بايە خى يەكتىر كەم نەكەنەوە. ھەر يەكەنەوە بەپى قەبارە و كاملى و پېغەيشتىسى خۆيان بەشدارى پېنگات، لە پېنقاوى تىيەكەيشتىكى سەرتاسەرى لە كوردىستان، وە كۆيەكىنكى لە ئاماڭچە بنەرەتىيەكانى كۆمەلۇنى خەتكى كوردىستان، لە ھەر چوار پارچەكانى كوردىستان كوششى بۇ بىكرى بۇ ئەمەدە تاكى كوردى بتوانى لە زاراوهكانى پېنگاتو وە بەشەكانى شىيوه دىيالىتكەكان تىيەگات وەلە هېيج كامىكى لە شىيوه زارەكان نەسلەمەتىدە، دەنگە ئەمە بەھېيزىرىن ھەولۇ بىت بۇ ھاتنەكايىھى زمانىيىكى پېوانەبىي (ستاندارد) سەرتاسەرى كوردىيى رەوان، زمانحالى كوردى بىت لە نوسین و نوسينەدە و خويىدىن و خويىنىدە وە وقسە كردن و ئاخاوتىن و گۈزاشتىدا، ئەمەش خەنۋىنەكى ياز بلېئىن پاستى و ئاماڭچىكە دەبىت ھەرىتىدە، ئەمەدە نۇمى، ئەمەدە نۇتىر ھەمېشە لە چاودۇرانى دان تا رسکانى ...

ئىتىر.. زمان؛ ناوهندى وەگىيان ھاتتى دەنگ و پەيشە. جەستەدى بىرۇ پەيكەرى تىيەكەيشتىنە... سازى دەنگە؛ ئاوازى ئىزىدەكان گۈزارتە ئەكتات. زمان، پاشاى زارە... لە تام و سازانى پېت، وشەكان رېك ئەخات.. رەوانى ھەناسەيە، وەختى وەك وەرگىيەك گۈزارتىلى ئەچنیت... زمانە، رەحمى ئىيانە!.. رېكخەرى ئېپوان گۈي و چاواو مېشك و دەل وەنەناسەيە... ئاماڭەكان وەرددەگىرىت وەنەيان بەخشىت.. زمانى گۇ... زمان، وېستىگە ئەگەر دەرىپىرى وېست وەست ونەست وزىرى و تام و چىزە... ھەر بەم ھۆيەدە مەرۆڤ لە بۇونە وەركانى تر جىياو جوابىز ئەبىتەدە... .

ئەم سەرچاوانەي كەڭلىكىم لىن دىيون بۇ نوسىنى ئەم بابەتە :

1- د. عزىزىن مەستەفا رەسول : سەرنجى لە زمانى ئەدەبىي يەڭىرىتىسى كوردى، بەغدا - ۱۹۷۱

2- كەرىم شاردزا: نالى و زمانى ئەدەبىي يەڭىرىتىسى كوردى - ۱۹۸۴

سەرچاودە : مائىپەرى سtanدارد / رېكىدۇتى : ۲۲ ئۆكتۆبرى ۲۰۱۴

شیخ علی بن ابی طالب (علیه السلام) دینوکر اُنپک

حہ سہن شیخانی

۱) شوناسی نهاده‌ویی و دک هر چه‌مکیکی دیکه دهگوری و پیناسه‌کدهش گوارانی زده‌من و دیسکورسی زال، چه‌مکه‌کانیش گوارانیان به سه ردادی. بتو ناسینی چه‌مکی شوناسی نهاده‌ویی دهیت نهم چه‌مکه بخه‌ینه نیو دهقی زده‌من و میژروویی خوی؛ چونکه نهم چه‌مکه‌ش و دکوو هر چه‌مکیکی دیکه تایبه‌تمه‌نالی میژروویی و که‌لتوروی خوی هدیه‌و ناتوانی له ده روده سیاقی میژروویی و که‌لتوروی و جوغرافیایی، پیناسه بکری.

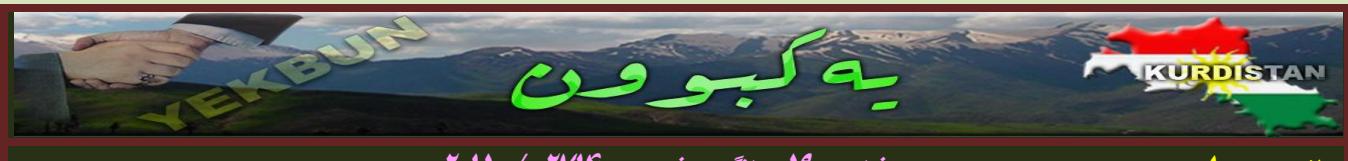

شوناسی نهاده و دلی برهه می سه ردده می مودیرنیزم. تا هدنووکه سه پولی مودیرنیزم هاتونه کایه ووه که به پینی هدر کام لدم شه پولانه، پیناسی شوناسی نهاده و دلیش گوارانی به سه ردا هاتووه.

۲) شوناسی تاکو و تاکگه رایی پوزه‌تیش و لبپرالیزم، جه و هه ری مودیرنیزمن و له شه پولی یه کله دام (له سده دی حله قله بهم لاده) دینه ئارا. ئەم چە مکانه له خورا نه هاتوونه ئارا، له هه بمهه دهسه لاتخوازی پیاواني کلیسا و هه رووهها دهسه لاتکه ری دهوله تانی سه ردویوی هابزیدا سه ردهه لدددن و مروف وەک بوننه و دریکی ناودزمەند له چوارچینودی سیستمیکی جفاکىدا به رژوهه‌ندی تایبەتی خۆی دیاری دکا. بهم چەشنه مروف له چەمکیکی کارتیکراوهه دهیتە ناودهندی قورسایی بیون، به واتاییه کی دیکه مروف له ئۆلۈزدە دهیتە سوژه و کارگوزاری بیون. مروف له ریگەی راسیئۇنالیزمه وە به سەر سرووشتدا زال دېت. ھەبېت ئەمانه له پرسە و به رەدامى خۆیدا شتى خراپیش به دواي خۆیدا دینىت و ئەوهە كە پىسى دەلىن سولتەعەقلانىيەتى ئامرازىي، لىن دەكە وەتەوهە. لە ئەنجامى ئەم عەقلانىيەتى ئامرازىيە وە مروف له «قەفەسى ئاسىنىي دىنيا يە خسیر دەكىرى» و مروف له ئامانچەوە دەكريتە ئامراز و روتىكى به كلايى بیون به خۆيەوە دەكىرى، كە دواتر بە شىۋازى جۇراوجۇر دەبىتە جىيى سەرنج و تىبىنى بىرمەندانىيکى وەک ماركس، بىرمەندانى قوتا بخانە فرانكفورت و بە تايىبەتىش بزووتنەوە چەپى نوئى و فيلسوفى سەردەم، ھايىرماس. لە دژ يان رەخندانى عەقلانىيەتى ئامرازىيە كە ھايىرماس بە شىۋىدىكى تە جۈزى-فەلسەفى باس له «جهان زىست» و عەقلانىيەتى پەيپەندىلىك و لىكتىگە يەشتىنى و تە عامولى دەكى. ئىرەدا مروف (تاک) بەھاكە بىۋ دەگە رېتە وە بە دوور له پاردو دهسه لاتى ماددى، لە بىاشى گشتىدا لە گەل يەكتىر دىيالۇك دوكاو بە كۆمەتكى رېتكەدەتلىك رېۋەتلىك و مېزۇويي دەكى كە بىنەماي ئىيانى گشتى پىك دينىن.

۳) له شه پولی دووهه مدا (له قدیرانی نابوری چارگه‌ی کوتایی سه‌دی نوزده) شوناسی تاک به رینگی پنده‌گیری و شوناسه گشته‌یه کانی و دک چین و نهاده‌وه له سدر حیسابی تاکه رایی په رده‌ستینن. خوبیناسه کردن له سه‌ر بنده‌مای نهم شوناسه گشتیانه دهکری و چه‌مه‌کانی نیراده‌ی گشتی و به رژه‌ودنیی گشتی زال دهبن و دهبنه بنده‌ماو پاساویک بتو دووهه تاکه‌ی دسه‌لا تکه رو تو تاکتیر. له تو تاکه رایی نیگه‌تیش و لیکابراو، نه و حاله‌ته‌ی که به شنیده‌یه کی گشتی پیی ده‌تین «ئائونومی» دیته نارا.

له قویانگی یه کمه می سه رهه لدانی نهاده و دارا هم مومو حسایا زای و خوار و خوار بیده کانی نتو کوهه نگاهه دهد گرفته فیلای دروست کردنی شوناسنکی

گشتی نه ته و دی. تاک دبیته ئەندا میکی نه ته و دو بونیکی سه ریه خوی نییه، دروست بونی شوناسی نه ته و دی گری دەدریتەوە بە قوربانی کردنی جیاوزییە کانی نیو هەناوی نه ته و دو، کوشتنی جیاوازییە کانی نیو هەناوی نه ته و دو دەکریتە مەرج و پیوستیی دروست کردنی شوناسی نه ته و دی. ئەم خویندە دو پیناسە لە چەمکی ناسیئنالیزم، کە تاییتی قوانغى پیش سەرەتە دیمۆکراسییە، دەگوازیتەوە بۇ درەودى شوینى سەرەتە دانی ئەم چەمکە کە ئوروپا يە، دەگوازیتەوە بۇ جیهانى سېيھەم و لاتانى رۆزەلات.

ناسیئنالیزم لە ئوروپا کە شوینى سەرەتە دانیيەتى، بەرەمە پیرسەیدى سرووشتىی گۇرانە ئابوورى و هزىزى و كۈمەلایەتى و سیاسىيە کانە، بەلام لە لاتانى جیهانى سېيھەدا دەکریتە پیزەيدى لە سەرەمە دا سەپاوى جۇرا جۇرىيى كۈزى ناسیمیلاسقۇن. ئەم بىگەدە هەۋل بۇ زال کردنی يەكىن لە شوناسە ئۆزکانیيە کان و گشتاندۇ سەپانلىنى لە كۈمەلگە فەرچەشىن و مۇزايىكىيە کاندا دەدرى. ئىرەدا دروست کردنی شوناسى نه ته و دی ھاوتا دەکری بە يەكسانسازىو لەنادۇردىنى فەرچۇرى و فەرچەشىيە کان و وەك يەك كردىيان.

ك) دوابە دواي قەيرانى ئابوورى دەيەي حەفتائى سەددەي بىستەم و چوونە ئىزىپسىارى بىنە ماكانى ئابوورى كىنلى و دووبارە ھاتتەوە ئاراي لېپرالىزم لە قورمى نیو لېپرالىزم دا، بەرپاسا يەتىي كۈمەلایەتىي دەولەت و بە دواي وىشدا بىياقى دەسەلاتى دەولەت كەمەر دبیتەوە. ئەمەش خوی لە خویدا دەرفەت و دەرتانى خو دەرخستى جیاوازیيە کانی نیو هەناوی كۈمەلگە دەرەخسینتى و تاڭگە رايى و سەرەتە خوی تاک دەبۈزۈتەوە پەرەستىنى.

شەپۇلى سېيھە مۇدۇرلۇنىز يان شۇرۇشى پېنۇندىيە کان و بە جیهانى بونن پى بە پىش ئالىوگۇرە کانى بوارى ئابوورى و سیاسى دىنە ئارا، كە ھەموو ئەمانە بەيە كەدۇوو لە گشتىيەتىي خویدا، بەھاو ئەلوپىيەت بۇ خۇدمۇختارىي تاک دەگەرەننە دەنلى دەرقەتىك بۇ خۇدرەخستىن و تەعىير لە خۇركەنلى جیاوزىيە کان و جۇرا جۇرىيە کان. بەراتا يەك ھەموو ئەم چەمکە گشتىيەنە (چىن، نەتەو، ئىرادى گشتى، بەرژۇوندىي گشتى و عەدالەتى كۈمەلایەتى) يان پیناسەيە كى دىيارىكراو لە چەمکانە، كە وەك پەرەدەيە كى ئەم جیاوازىيەنە دا پۇشىپۇو و تەنانەت لە سەر حىسابى سارىيە خوی تاک و جیاوازىيە كەلتۈرۈر و ئەتنى و ئۆزکانىيە کان، كاريان پېنەدەكرا، درزيان تىكەوت و ھەلېكى رەخساند بۇ دەركەوتى رەھەنلە پەرەيىزخراو و سەرەكتۈراوە کان.

بە جیهانى بونن، ھاوتە رىبۇ لەگەل كائىردنە و دىنە سۇورە کان و پېنەدەگەنە و دەگەنە دەنلى دەركەنە كەن و سەرەتكەنە كەن بەيە كەدۇوو و بە جیهانى كردنی زور چەمکە بەها و شىوه کانى ئىليان دا، دەرتانىيەتى بۇ توخەمە كېپراو، سەرەكتۈراو، پەرەيىزخراو و ئىزىنەتە دەيەي كان رەخساندۇ، ئەمەش درووست کردنی شوناسى نەتەویي بە پیناسە و پۇدرە كلاسيكە کان ئاستەم يان نەكەنەنلى كەدووە.

5) دەکری بگۇترى لە كوردستاندا فەزايىقىرى ئېيمە بىن بە پىش گۇرانە فەزايىقىرى و مەعرىفييە کان، يان ئالىوگۇرە زەينى و بەرەستە کان، ناجىتە پىش، بۇ يە بە زېنېنەتىكى كلاسيكە و رابىدوماوادا، يان لە چاپىلەتىيەتى كۆن و لە باۋە و توودە كانە و دەرىنەن بۇ دىيارەدە كان دەكەن و چەمکە كان پیناسە دەكەن. بە پىش تىكەشىنى سەرەدەو لە كۆتۈكىستى شەپۇلى سېيھە مۇدۇرلۇنىز دا، كە لە چارەگى كۆتايى سەددەي بىستەمە دەرەتە دەنلىدا، نەتەو و دەكەنلىكى كەشتى، خوی لە خویدا ئامانچ نىيە. ئەگەر رەخنە بە جىكانى بىزۇوتە و دەچەپى نوئى و هەرودە ئەنلىشە ئاپىرىمىس لە عەقلانىيەتى ئامرازىي سىستەمە سەرمایەدارى يان دەتسى بە كەلەپى كەن و ئۆيىز بۇونى مەرۇف بە بىنەما و دېگەنلىن و ئەگەر لە بەرەنە دەكەن بۇ پېنەتە دەكەنلىن دەرەخسینتى و پۇرالىستى شەپۇلى سېيھە مۇدۇرلۇنىز لە بەرچاۋ بېگرەن، نەتەو گشتىكە كە دەرتانى خۇدرەخستىن و خۇتە عىبر كەن بۇ پېنەتە دەكەنلىن دەرەخسینتى و زەرقىكە كە ئازادىيە کانى توخەمە كانى دەستە بەر دەكە. واتە ئىرەدا مەرۇف دەپەتە دەرەخسینتى كەن دەكەنلىن دەرەخسینتى و مەرۇف دەپەتە

لارهی:

۵۹ مانگی روشہ مہی ۲۷۱۴ / ۲۰۱۵

Page : 11

نامانچ و هدموو چه مکه کان (به چه مکی نه ته و دشه وو) و که رسه فکری و ماددیه کان دنبه نامرازیک له پیناو به خته و دری و نازادی و نهوله و بیههت بعوئیهت مدوّف دا.

شوناسی نهاده و دی، شوناسیکی گشتیبه؛ نابین نهم شوناسه له سه ر حیساب شوناسی تاک یان فه ردیبه تی پوزدیش که جه و هه ری مودیز نیزمه، بکه وی.
نهام سه ردده ددا شوناسی نهاده و دی زیاتر له دیکه پیناسه یه کی به رهه ستی هه بی، به شیوه دیه کی زدینی یان دهکری بلیین نییراده گه رانه پیناسه دهکری. گرینگ
نهاده و دی نهاده امانی نهاده و دی که چون خوبیان دهگهن، چون خوبیان پیناسه دهگهن و نایا خاوند نییراده و خواستیکی هاویه شن؟

بۇ بىزاقە شوناسخوازكەن ئامانچ تەننیا رېڭاركىدى خاڭ و جوغرافيا نىيە، بەنكۇو لەگەل ئەودا يان له وىش كېينىڭتەر ئازاد كىرىنى تاك و مەرۆف خوييەتى. ئەمەش تەننیا له چوارچىودى دىلىكى ئەمەپىيانە و هاوپىوهندىي ئۈركانىك دا موھىئىدە و له نەتەۋىيەكى دىيمۇكرا提يکدا فۇرماسىيۇنى بەرھەست پەيدا دەتكەن.

مهرجی سه رکی شوناسی نه ته و بی، دروست بیوونی هاو پیووندی بی نه ته و دی بیه. له دنیای نه مرؤدا نه هم هاو پیووندی بیه به شیوه هی نورگانیکی دروست دوکری، نه به شیوه هی میکانیکی. ئیمیل دوورکا یاهم دهتی هاو پیووندی بی میکانیکی، هاو پیووندی بی کی نه ریتی بیه و له سه ربنه مای ویکچوون و وک یه ک کردنی تاکه کان بنیات دهنریت. دووله ته تو تالیتیره کانی میژوو هه ولیان داوه له سه ربنه مای ویکچوویه کی درویین، هاو پیووندی دروست بکه ن، «دووله ته نه ته وه» کانی روژهه لاقتی ناوین هه ولیان داوه له سه ربنه مای یه کسانسازی و وک یه ک کردنی جوزرا و جوزریه کان، له چوارچیوه سنوره کانی به ناونه ته و بی خویان دا هاو پیووندی بی میکانیکی درووست بکه ن. هاو پیووندی بی نورگانیکی، هاو پیووندی بی کی نوییه و له سه ربنه مای فرهجه شنی و جوزرا و جوزری و ریکده و تن و ره زایه ت بنیات دهنریت.

به سه رنجدان بهوه که کورد خاوند پیکهاتیکی جغراوجحوره، دهی شوناسی نه ته و دی کورد له سه رنه ماي پیوونديمه کي ناسوئي له نیوان نهه
پیکهاتانه دا بنیات بنیری؛ هه لبیت هه مهو نهم پیکهاته فرهچه شنانه دواجار له چوارچیودی کومه لیک پرونسیپی گشتی دا یه ک ده گرندهوه. ناکری باسی یان
داوای پیوونديمه کي دیموکراتیکو ناسوئي له نیوان خوت و نه ته و کافی دیکه دا بکه دا بکه دا به لام له هه ناوی خوت دا به دوای دروست کردنی پیوونديمه کي نهه ستونوی و
یه ک لایه نهه و نادیمودکراتیک له نیوان پیکهاتیک و نه وانی دیکه دا بی.

نه مروّدا مه حکومم به شکستن.
نه زموونه میزد و بیه کان سلماندویانه که هه ولدکانی دروست کردنی شوناسی نه تهودی نادیموکراتیک چه نده کاره ساتبار بعون و به تایبیهت له دنیای

به پیشنهاد دیگری و دیسکورسی زال، نهادهودی شوناسی نهادهودی دین روویریکی گشتی بتوپیوندندی نازادانهی تاک و پیکهاته کان برده خسینتی. شوناسی نهادهودی دنیوکراتیک، شوناسیکی هاووللاتیک هاویوندیک نورگانیک و هاووللاتیک نازادو یهکسان دادمه زری.

للهداونیز: به تندگه شتنی زیاتر له کومه لئک جمهک که لهم و تارهدا به کار هاتوون که لئک لهم کتنه و درگیری:

حقیقی دو سیاست حسین بشیری

لله ذماده ۶۱۸ می روشنامه‌ی "کهودستان" دا بلدو بوقتهوه

سده رحایه : مالیه‌ری کوردستان و کورد / دنکه‌وتی : ۲۲ ای نوکتنه‌ری ۲۰۱۳

نیسلام و نازادی پرورا

میریان ورپا قانع

شتنیک نه کولتورنایسی سیگموند فروید و فیربیوبین نهودیه له دونیادا هیچ شارستانه‌یهت و کولتوریک نییه هه لگری "تابوی تاییهت به خوی نه بیت، خواهنه حه لال و حه رامی تاییه‌تیی نه بیت، ههندیک شتی یاساغ و ههندیک شتی نایاساغ نه کردیت.
هیچ کولتوریک نییه ههندیک سنووری دروستنه‌کردیت که به زاندانیان زه‌حمه‌تییت یان به‌ته‌واوی زه‌حمه‌ت کراپیت. له‌ناو هه‌موو شارستانه‌یهت و کولتور و کومه‌لگایه‌کدا، هه‌م سانسوروی ده‌دکی هه‌یه، واته کومه‌لیک مه‌سله و بابهت هه‌یه به‌پی یاسا یان له‌ریگای به‌ها و نزوم و عورف و عاده‌تی کومه‌لایه‌تییه و وک تابویان لیکراوه، هه‌م سانسوروی ناوه‌کیی هه‌یه، واته سانسورویک هه‌یه که بیوه به‌به‌شیک نه دونیای ناوه‌کی تاکه‌که‌س و له شیوازی مامه‌له‌کردنی تاکه‌که‌س له‌گه‌ل خوی و دورویه‌رده‌کیدا. نه‌م سانسوروه ناوه‌کییه وادکات مرزق خوی ههندیک شت نه‌تیت و نه‌کات چونکه به ناراست و ناهه‌ق و توند و بینوسویی ده‌زانیت. خوئه‌گه ره باوری زیاتر به فرویدا بکهین، نه‌وا ده‌کریت له‌گه‌لیدا هاوارایین که شارستانه‌یت خوی بریتیهه له کرده‌ی سانسوروکردنیکی به‌ردومی نه‌و شتانه‌ی که وک ناشارستانی وینداده‌کریز.

به لام هه مهوو کولتور و شارستانی و کومه لگایه کیش چه ندان رووبه ریس تاییه تی هه یه که ئیشیان هیرشکردن سه رئه و سانسور و به ها و نرخ و یاسایانه یه که دانراون بعله و ده هیلن مرؤوف به ئازایی بدولیت و بیرکاته و بژی. زور جار هونه ره و ئه ده بیات و فیکری تیوری و ره خنه یی ئه و رووبه رانه که مرؤوف تیایدا ههولی شکاندن تابوکان ئهدات، یان وا ده نفوستیت و بیرد کاته و دک لعوه و تابویانه بعونیان نهیت. بهم مانا یه هه مهوو کولتور و کومه لگا و شارستانیه تیک چه نده سنوری حه لال و حه رامکراوی تیکایه که داوای "بیند نگیی" و "هیچ نه وتن" و "قروقه پ" ده کات، زور جار له ژیر ناوی "ریزگرنس موقده ده سات" دا، به هه مان شیوه هه مهوو کولتور و شارستانیه تیک چه ندان هیزی ناوه کیس تیکایه که دژ به ستمه گه رسی هیچ نه وتن و قروقه پ و بیند نگکردن دوجه نگیت، دژ بدودیه مرؤوف کور تیپیت وه و بیو بیونه و مریک ته ذها سه رئی بله قنیتیت بیو موقده ده سات.

پرسیاردهکه ئەم پەيدەنلیيە لەئىوان موقەددەس و ويستى قىسىمە دەس و شەكەنلىقىمىتىندا، لەئىوان تابوکان و شەكەنلىقىمىتىندا، لە ئىوان رووپەرى بىلدەنگىردن و رووپەرىي شەكەنلىقىمىتىندا، چۈن رېكىخىرىت. لە دونىيای ئىيمەد ئەمە دەنگەرەتلىرىن رووپەرى بۇ بىلدەنگىتىقى و تابو و قىسىمە كەردىن دروستكەردو دىنە، ئىسلامە. ئەۋانەدى بە ئاواي موقەددەساتى ئىسلامە و قىسىمە دەكەن ئازادىيە ئەود بە خۇيىان ئەدەن چىيان بىوت چەندىيان بىوت لەسەر دىن و نادىين بىلەن، تا ئەو شۇينەش بىرون لەباتى خودا قىسىمە بىكەن و لەباتى ئەو داوهرىپىكەن و لەباتى ئەو خەلک بۇ بەھەشت و دۆزدەخ بىلەن، بەڭام ھەممۇ ئازادىيەنىڭ رەختەنگىرتىن لە دىن، رەختەنگىرتىن بىرۇكە ئەمە دەنگەرەتلىرىن، قەددەغە دەكەن و ھەركە سېك بىھەۋىت لەو بوارانەدا قىسىمە بىكەن تا سنورى كوشتن لەگە ئىلا دەرقۇن.

به لای مهندو هیئتک له دونیادا یوونی نیمه قاسیله قسه له سه رکدن نهیت و نهادت ره خنده بکفت، به دین و نادین و درود بشنه و. نهادوی گردنکه

ئاکامان لىيېيت نەو ۋاستىيە سادىيە كە ھىچ شتىك بەھا ئەھوھى نىيە مەرۆقى لە پىنساوا دەكۈزۈت. كوشتنى مەرۆقىش، بەھەر بەھا يەك بىت، كۇتايمىھىنانە بە ھەموو بەھا كان. پىش وايە نەو ۋاستىيە دىنىيە سادانە كە باس لەھە دەكەن "كەس ناجىتە قەبىرى كەس" ، يان "دىنى خۇتان بۇ خۇتان و دىنى خۆم بۇ خۆم" ، يان "خودا بەرەحەمە و خۆى دەزانىت چىلەكتە" ، ھەموو يان ھەۋلى ناو دىن خۆپىن بۇ رىڭىرنىن لەھوھى مەرۆق لەسەر قىسىمدا دەكەن لەسەر دىن، يان يېلىنىيە و رەخنەكەن دىن بەكۈزۈت. لەسەر يەكىدە زۆر جار ساتىر و كارىكتەر و ھونەر و ئەددەپىات، وەلامى كۆمەلگا يە دىز بە شىۋا زە جاوازەكانى تۈندۈتىزىيە. لە نۇرسىندا مەرۆق لەباتى ئەھوھى پەنا بۇ چەك و كوشتن و لەناوبىردىن بىبات، لەباتى ئەھوھى بېقىرىتىت و ھەۋەشەبکات، پەنا بۇ ووشە، بۇ وينە، بۇ نوقتە و فارىزە دەبات. ھەموو كۆمەلگا يە كۆمەلگا بۇ جەتكى ھەمووان دىز بە ھەمووان، پىيىستى بەھوھى رووبەر يەكى كەدەردى ئازاد و جىاواز ھەبىت. وەك پىشتىرىش ووتەم ھەموو كۆمەلگا و كولتۇر و شارستانىيەتىك خاودۇنى حەللىن و حەرامى تايىھەتى خۇيەتى، ۋاستە شەكاندى حەرامەكان دەشىت ئازاراوىي و بىرىندا رەكەر و داشكىن ئىت، بەلام مەرۆق بە ووشە بىرىندا ر و بىزاز بىرىت باشتەرە تا ئەھوھى پەلامارى جەستەيى بىرىت و بەكۈزۈت. بۇ دەستەمەركەن دەرىيەت ھەمېشە مەھدەيە كەس بۇ ئازاد پىيىستە. گىنگىي وشە لەھەدەيە دەشىت مەرۆق بىزاز و بىتاقەت و غەمبار بکات، بەلام وشە ھەرگىز كەس بۇ ناكۈزۈت. ئەھوھى بەشىكى زۇرى ئىسلامىيەكان و خودى ئىسلام لە دونيای ئىيەدا پىيىستىيان پىيەتى تىگەيشتەنە لەم ۋاستىيە سادانە. لە كوردىستاندا پىيىستەن بەياسايەك ھەيە كەس نەتوانىت بەناوىي خوداوه و لەباتى خودا قىسەبکات، كەس نەتوانىت لەزۇورەكە ئەھوھى، يان لەسەر مېنېرەي ئەم يان ئەھوھى مەزگەوتەدە، چۈنى ويست بە شىۋىدە كەسانىتىر بۇ بەھەشت و دۆزدەخ بىنېرىت. ترسى من ترسە لە دروستبۇونى ئەو لەشكەر لە كەنجى حەماسىي و تۈرە لەپال ئەم جۇرە لىكەنەدە و ئىرانكەردا بۇ دىن، لەشكەر لە كەنج كە پېڭراون لە رق و بوغز و ھەرچەھى دىنلىي بەرامبەر بە دىنەكانى تر و بەرامبەر ھەموو ئەۋانەش لەگەل دىندا بەيىيان نىيە. ئەم لەشكەر دەتوانىت دونيای ئىيە و ئىرانبکات، بەلام ناتۇنائىت يەك سانتىيەتەر پىشىپخات

سەرچاواه : مائىپەرى سې مىدىا / رىنکەدەتى : ۱۱۱ فيئورىيەتى ۲۰۱۵

ڙن لهنپوان مافو ئەركدا

پ. د. فایھەق مەستەفا

گىرتەتىن ئەو بابەتائىنە كۆمەلگە شارستانى و نويكەن گىنگىي پېيدەدن، بابەتى (مافو ئەركا) دە لاي تاڭ، لە بەرئەھە فىركرىزۇ و پەروردەكەن دە تازە پېڭەيشتowan بەشىۋىدە كە مافو ئەرك بىناسن و لېكىيان جىا بىكەنەدە بۇتە ئەركىيە سەرەكى لە كۆمەلگە نويكەندا، بۇنەدە كاروبىارى كۆمەلگە بەشىۋىدە كى راستو دروست بىروات و سىستەمە ئارامى تىيادا جىيگىر ئىت. بەلام لە كۆمەلگە كەشەندەكەندا ئەم بابەتە تائىيىتاش پېشگۈز خراودو گىنگىيەكى نەوتۇي پېننادىرى، ھەر بۇيە لەم كۆمەلگا ئەنەنەش لەكەل دىندا بەيىيان نىيە. كۆمەلگە ئەھوھە دەتوانىت دونيای ئىيە و ئىرانبکات، بەلام ئەھوھە ناھاوسەلگى لەتە راززوو مافو ئەركدا دروست دەبىتىت و ئەۋاتەش دواكەوتەيى بەھەموو جۇرەكەن ئەھوھە كۆمەلگەدا بىلە دەبىتەدە.

بہ کبوون

لهستونی ندم هدقتنه به ماندا زیاتر قسه له سه رهار مافو نه رکنی ژن ده که دین، نه ویش له به رهار نه و تیپروانینه هه لجه هی له کومه لگه هی ئیمه دا به رام به رهار به مافو
نه رکنی ژن درست بوده.

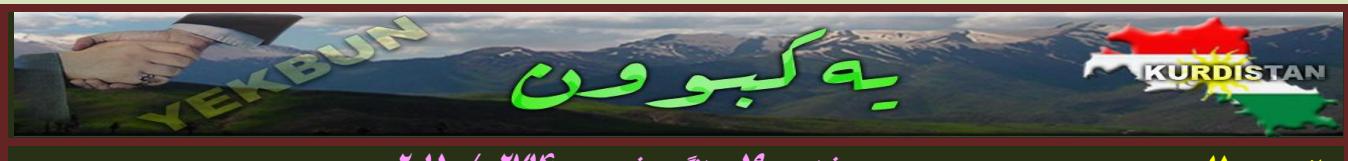
ناشکرایه ژن له سه رجهم جیهاندا روویه رووی سه رکونکردن و چوهسانه و دو نکوئیکردن له مافه مروییه کانی بوته و ده، به خراپترين شنیدهش به کارهینرا و ده مهیزه و دا، چونکه له شه ردا کراوه به دهستکه و تی شه رو کویله و کارمه که رو فروشرا و ده کوتوبه ندی تو ندی به سه ردا سه پینترا و ده له ساده ترین مافه مروییه کانی بیهدهش کراوه، تیپوانینه نایینه باوده که ش به هنیمه هه له و نازاووه شه رخوازی دایناوه. به لام له سه دهی نوزدهه گفراتکاری له بایه ته که دهستی پنکرد، چونکه بزوتنده و کانی ژنان درکه و تزن، داوای مافه کومه لا یه تس و سیاسیه کانیان دکرد، نهودش له دوای سه رهه لدانی بزوتنده و روشنگه رکانی نهورو پا بwoo که داوای به زنر خاندنی عه قلیان دکرد و باوریان به مافی مرفو هه بwoo له نازادی و دیمکراسیدا، باوریان به یه کسانی ژن و پیاویش هه بwoo، له کومه نگه ئیسلامیه کانیشدا له سه رهتای سه دهی بیسته مدا هه ندیک دهنگ درکه و تزن که داوایان دکرد به شیک ژنانیش به شیک له مافه کانیان بدربتی، له نیو نه و ده گانه دا پیریارو نووسه ران بیون، که زوریه شیان کورد بیون، نه وانه به رگریسان له مافی ژن ده کرد و دک، قاسم نه میز، نه حمهد نه میز له میسر، هه دردو شاعیر نه لزدها و نه لرد سافی له عیراق.

مافى ژن: جارنامه‌ی جييانى مافى مرۆڤ، دانى بەھەمۇ ماۋەكانى ژىندا ناودۇ ئەدۇشى كەردىتە بىنامەيدى كە نابى جىوازى بىكىتىت لەنىوان مەرۆقلا دا
ھەممۇوان لە ماڻو شىكۈي مەرۆپىدا بەيەكسانى و بەئازادى لە دايىك دەبىن، ھەممۇ مەرۆپىك مافى خۇيەتى بەھەمۇ ئەو مافۇ ئازادىيانە بىگات كە لەم راگە ياندرا و دا
ھاتووه، بىن ھىچ ھەلاؤيردىنېك، بەھەلاؤيردىنى رەگەزىشەو. بەلام لەگەن ئەو وەشدا ھېشتا مافى ژن لە ھەندىك لە كۆمەلگە ئىسلامىيەكاندا پېشىل كراوه. ئىيمە
بە پەروشەوە داوا دەكەين سەرجەم ژىن باھەمۇ ماۋە ياساپى و كۆمەلأىيەتىيەكان بىگەن، گەنگەتىرىن ئەو ماۋانەش ئەمانەن:

۱- مافی خویندن: ههندیک له هنیزه کومه‌لا یه تیله کانی ناو کومه‌لکه نیسلامبیه کان دژایه‌تی خویندنی ژنانیان کرد و پیشان وابو به ردو لادان و فه‌سادیان دهبات، چونکه به بچوچوونی نه و هنیزه دواکه و توشهه ژن نهگه رفیری خوینده‌واری بیست، نامه‌ی دلداری دهنووسیت و هستی نه‌وینداری خوی ده‌دعبی، وه که نهودی هدستو سوز بو ژن حدرام بیست و ته‌نهها بو پیاو حه‌لآل بیت، به لام ژئی مسلمان سوور بwoo له‌سهر تیکوشانی خوی، بی‌یاره روشنگه ره‌کانیش پشتیوانیان لیکرد، نه‌مه‌ش سه‌رده‌تا له میسره‌وه دهستی پیکردو پاشان گوازرايه‌وه بو ولاته نیسلامبیه کانی تر، نیستاش نهم مافه بو ژن بوته مافیکی ناسابی، چونکه خویندن نه و رووناکیبیه‌یه که تاریکی نه‌زانی و دواکه و ته‌ویی لای ژن و پیاویش دره‌وینیته‌وه و ریگه بو گه‌شه پیدانی که‌سیتی و کارکه‌ی ده‌کاته‌وه، دوزینه‌وه و کاریش مرزوغ له خرا ایه و مینزاری و هه‌زاری دوور ده‌خاتمه‌وه.

-۲- مافی کارکردن: کارکردن سه ریه خوبی نابوری بتوان دسته بهر دهکات و وای لینیده کات لهناو کومه لگهدا پله و پایه هه بیت. قاسم نه مین ده لئن: ژن نه گهر سه ریه خوبی نابوری نه بیتو دور بیت له کاری به بهره همه وده لهناو کومه لگهدا، دوبیته پاشکو ملکه چی نه و که سهی ناز و پیداویستیه کانی ژیانی بو دابین دهکات... نه گهر موسلمانه کان چاکوار او بونایه، دیانز ای که به خشینی ژن له یه کم نه رکسی خوی که خوئناماده کردن بوبو به دسته تهانی پیداویستیه کانی ژیان به دستی خوی، هوکاره بو له دهسته ای مافه کانی و نه و به خشینه ش نه بوایه لیستا پیاو به پرسی هم مو شتیک نه ده بوبو، کار نه دگه یشته نه ودی پیاو خاونی هم مو ما فیک بیت و زیش تنهها نه ودی بو بمیتیه دود که ودک نازد لیک سهیر بکریت و شوکرانه بژیر بیت که خاونه که دی پیداویستیه کانی براتی و له به رامبه ریشا ثاره زووه کانی پی تیریکات. هم ووشمان ده زانین کومه لگهه یه که نیوهدی ژنه، نه گهر نه و نیوهدیه بیکار بیت چاره نووسی به کوئی دهکات.

۳- مافی هه لیبریاردنی شاوهیدهش زیان: له که راسته‌ی عشقی شه رعنی نیسلامدا واهاتووه که دژو بیاو یه کسانت له مافونه، مافی

ھەلبزاردنی ھاوسەردەکەیدىتى، ئەو ماۋانە بۇ ئەدەيدە كە ھاوسەنگى لەھەمەن و لە خوتىلەن و ھاوسەنگى پلەو پاپىھى كۆمەلەيەتى، بەلام ھاوسەرگىرىيە كەدا ھەبىت وەك ھاوسەنگى لەھەمەن و لە خوتىلەن و ھاوسەنگى پلەو بەسالاچوودەكە، يان بەھۇي ھاۋىپەيمانى نېيان كەسە زائەكانى ناو خىزانەدە بىت وەك مەستەفا حىجازى دەلتىت، ئەم جۇرە ھاوسەرگىرىيەنانە قەوارەدى مەرۇبى كەچەكە لەددەست دەدات، چونكە لەبۇونەورىتكى خاومەن سۈزو ئارەزووەدە دەيکات بەئامرازىك كە پلەو پاپىھى كۆمەلەيەتى خۇي لەھەدە دەبىنېتەوە كە وەك ئامرازىك دانى پىنداپىنەن، بەلام دانپىندانانىكى مەرجادار، چونكە ئەو كەچە وەك ئامرازىك بۇ رىكەتنى نېچوان ھەردو خىزانەكە دانى پىندا دەنلىت، ھەرودە ئامرازىك بۇ چىزبەخشىن بەپىاوا، ئامرازىكىشە بۇ وەچە خستنەوە، ئەو ھاواشان و ھاۋىپەش مېرىدەكە ئەو خاونى بىريار نىيە لەزىيانى ژن و مېرىدايەتىدا.

ئەركەكانى ژن: گۈنگۈزىن ئەو ئەركانە خراونەتە ئەستۇى ژن ئەمانەن:

1- زانىنى پەروردە: لەكۆمەلگەي ئىيەدا دەمانەوى ژن بەباشى مانداڭ پەروردە بىگات، چونكە ئەو شىپوازى پەروردەي منداڭكە داھاتتۇسى بەباش يان بەخواب دەستتىشان دەكەت بۇ كۆمەلگە. بۇ نەمۇنە منداڭ لەكۆمەلگە پىشىكەتىۋەكەندا، ھەر كە چاواي بەدنىيا ھەلھەتىن، بەگۇرانىيەكى خۇش نەبىت نانوى، ھەر كە پىسى گىرت دايىكى دەيخانە عارەبانەيەكەمە دەبىيات بۇ باخچەكەن، لەبەرئەوە چاواي تەنە سروشتى جوان دەبىنېت، بەئاسماز و باخچە و جۈگە كانىيەوە. ھېشتى بەتەواوى فامى نەكىردىتەوە كەتىپى دەخترىتە بەرددەست، لەو كەتىپانە قىسەو نۇرسىنى تىدا نىيەو تەنە وىنەي جوان و رەنگاۋەنگى بانىندە ئازەلۇ بۇونەورەكاز و سروشتى پېر لەرۇوناڭى و دالغۇنى تىدايە، لەبەرئەوە ھەست بەجوانى وىنە دەكەت پېش ئەمۇدۇشە وىنە قىنرىتىت، ھارمۇنیيەي گۇرانى دەناسىتىت، پېش ئەدەيدە بىزازىن گۇرانى چىيە، ھەست بەھاۋىتكى و گۈنچاۋى بارۇدۇخەكە و رەنگەكەن دەكەت لەو دىياردانەي لەكەر دەرۈنەكەي لەدەرۈنەريلە ھەيە، كاتىكىش قىرى و شەو دەرىپىنەكەن دەرىت لەباردى ھەممو ئەو ھەستانەوە، ئەو پېشتر لەرېكەي ھەستانەكەي و پەي بەجوانى بىردووە، تەنە ئەمۇد مادە لەرېكەي عەقل و لۇزىكەدە تىيان بىگات، ئەويش كارى خوتىلەنگە و كەتىپەكانە، چونكە تەنە ھەست كەردن بەو جوانىيە لە بۇونەورەكاز و شەتكەندا ھەيە، ھەنگاۋىتكى كەردىيە لە پىنكەتى لایەنى رۆحىي منداڭدا. دواي ھەممو ئەمانە دەتowanىن بىيەننەن پېش چاواي خۇمان كە منداڭكە بەم جۇرە پەروردە بىرىت، چى جۇرە كەسيتىيەكى لەن دەرەچىت.

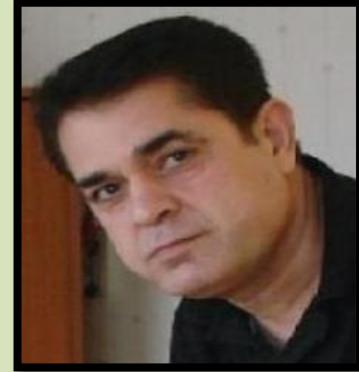
2- دەستىبەرداربۇن لەرۇانىنى پىاوانە: روانىنى پىاوانە بۇ ژن لەلایەن پىاومۇدە بىت، يان لەلایەن خودى ژنەوە، گەورەتىرەن كۆسپى بەرددە ئازادىو پىشىكەتنى ژنە. روانىنى پىاوانە بۇ ژن واتە، وا بىر لە ژن بىرىتىدە كە لەشۇلارىتكى جوانى ھەيدە تەنە بۇ چىزبەخشىن بەپىاوا وەچە خستنەوە دروست كراومۇ ئىتەر لایەنى مەرۇبى ژن و قەوارەدى كەسيتىيەكەي ھىچ بەھايىكى نىيە. فەرىدە ئەنەقاش كە چالاکوانىكى بوارى ژنان لەميسىر لەپىارەيەوە دەلىن: تائىيىتاش زۇرىبەي كۆمەلگە، بەتايىبەت زۇرىبەي پىاوهەكەن، وا ژن دەبىنەن كە بۇونەورىتكى جىياوازە، نەك ھەر ئەو داش، بەنکو پېسان وايە لەعەقل و روح و جەستەشىدا كەمەدە لەپىاوا، لەبەرئەوە گۇمان لەتowanاكان و لىپەتەپەن دەكىت، جەكە لەوە تائىيىتاش زۇرىنەي ژنان خۇشىيان ملکەچى ئەو بارۇدۇخە بۇونو بەشىتىكى سروشتى دەزانى.

3- خوتىلەدە و روشنىيەر: دەمانەوى ژن روشنىيەر بىت، زانىيارى فراوانى ھەبىت، لە خۇي تىن بىگات و لەكۆمەلگەكەي و ھەممو گەرددۇنىش تىن بىگات، دەمانەوى قىسەكانى خوش بىزۇ و لەگۈيگەر بىگات رىزى لەن بىرىت، لەبەر خودى خۇي، نەكە لەبەر لەشۇلارەكەي، ئەمەش وادەكەت لەناؤ كۆمەلگەدا پىنگەيەكى بەرۇي ھەبىت.

وانەکانی سەرکەوتى كۆپيانى

عەبدۇلھەممۇد

كۆپيانى سەركەوت. چۈنكە بەرگىر لە ئىزان، قەلسەقەى خۇراڭى و راودستانى ئىنان و پىياۋانى چەك بەدەست و خاونى ئىرادى سەرىيەخۇ بىو. سەركەوتى كۆپيانى رووداۋىتكى كەم وىنەيە لە مىزۇوىي ھاواچەرخى ئەم سەردەمەدا. دىارە ئەم سەركەوتتە، چۈن سەركەوتى تەواوى بىزۇتنەو كۆمەلایەتىيە ئىنسان دۆست و پېشکەوتتخوازەكان، حزب و رىكخراوە سیاسى و جەماوهرييە كانيان و سەركەوتى بەردى ئازادىخواز و دنياي شارستانىيە، ئاواش شىكتى بىزۇتنەو كۆمەلایەتىيە كۈنە پەرسەتكان، ئىسلامييە كان، شىكتى حزب و لايىنه سیاسىيە خۇشخۇزمەتكان، سازشكارەكان، دەن ئىن و دەستگىرتو و بە ئىسلام و شەرىعەت. شىكتى ئەم دەولەت و سیاسەتىنىيە، كە لەپشتى هىزە دەشە چىڭ بەخۇينەكانى ئىسلامى سیاسى و كەلتۈرى كۈنە پەرسە ئىسلامى راودەتاون. شىكتى ئەم بۆچۈون و رەوت و دەولەت و رىكخراوە چەپانىيە، كە ئىسلام و ئىسلامى سیاسى پۇلىنىي سەر" نەرم، مىيانەرەو، تۇندرەو" دەكەن. ئاكاھانە چاولە داستىيە دەپوشىن كە هەركام ئەم رەوتانە يىك ئامانجى ھاوبەشىيان ھەيەو ھەركاتىك ھىزى بىرىن و پايەگايىان بەھىزى بىت، داعشنى بۆسەر دلى كۆمەلگا.

سەركەوتى كۆپيانى، لە بەرامبەر بەدرەنلەتىرىن رەوتى ئىسلامى وەكو داعش و ئەم پېشىوانىيە دەۋەتىيە ئاشكراو بەھىزى لە پشتى داعشەوەيە، توماركىرىنى سەركەوتىيە مىزۇوېيە بەدەستى ئىنسانى خاونى ئىرادە و سەرىيەخۇ، كە شاييانى وانە ئىيەرگىرتتە لەلايەن بەردى ئىنسانىخواز و پېشکەوتتخواز و دنياي شارستانى سەردەمەوە. دىارە وانەكانى ئەم نەبەرە لەم بىرگە دىيارىكراوە مىزۇوېيە كورت مەددايىدە، زۇرن.

ئەم بابەتە كورتە لە بىنەرەتىدا ھەولېكە بۇ نىشانىدا ئەركەتىرىن وانەكانى سەركەوتى كۆپيانى و وانەدادانى داعش و پېشىوانە ئاشكراو ئەننەيە، ئىيەرەتى و دەولەتى و ناواچەيەكانە.

خۇ بەرئۇھەبرەن

بەر لەھەمۇو شت پەنابەردىنى جەماوهرى خەلک بۇخۇبەر ئەپەرەنلىكىان و بەرپىسىارىيەتسى بۇ دامەزارانلىنى دەسەلەتى خۇجىيى، دوور راگەتنى جغرافيايىيەكى فراوانى كوردستانى سورىا لە قەزا و كەشى جەنگ و بەيەكىدا ئەنۋەتى ئىزۈرۈستى لە سورىدا، هەنگاۋىتكى گەنگ و بىرىازىتكى ئىزىرانەيە. هەرودەها پشت بەستىن بە تواناكانى تاكەكان بن گۈيدانە ناسنامە ئەننەيە، پەيەرەوكەنلىقى و دىنى و دەغەزى، پەيەرەوكەنلىقى پەنلىقىيە "يەكسانى ئىن و پىباو لە پىسى سەرۋىك و جىڭرى سەرۋىكدا" پېشەرەتكى گەورە و وەستانەوەيەكى بەجى و شاييانى پېشىوانىيە لە چاولە سىستەمى ديموکراسى پەرلەمانى لەسەرەرەوە و سىستەمى ئۆزىنە رايەتى، كە تاكەكان لە ئىنسانى خاونى ئىرادە دەنگەرەي بىن ئىرادە لە دىيارىكىرىنى چارەنوسى خۇياندا.

دامەزارانلىنى دەسەلەتى خۇجىيى "كۆمۈنەكان" لە كانتۇنەكانى جىزىرە و عەزىزىن و كۆپيانى لە كوردستانى سورىا، لەناو دۆخى جەنگ و كەشىكى نا شۇرشگىرانە ئالئۆزكاوى ئىزىرەتلىقىيە ئەمەلە ئەنەن و بەرەۋاما، سەربارى رەخنە و سەرەنچ و تىپىنەيە زۇرەكان، وانەيەكى گەنگە. كە پىمان دەلىتت

لە دۆسی ھەر دوختىكىدا دەشى ئىنسانە خاودەن ئىرادەكان، دۆخى تايىھەتى تىرىجىلىقىن، كە ئىنسان تىيايدا بەھاى ھەبىت، خاودەن ئىرادە بىت. دىيارە خەتكانىكى كە خۇيان بەرپرسى خۇ بەرىيەبردن و دانانى ياسا و پاراستنى ئاسايش و ئارامى خۇيان بن. بەدەستى خۇيان ئىيان و گۈزەرانى خۇيان، دىيارى بىكەن و بچەرخىنن. تاكەكانى خاودەن ماف و ئازادى بن و ياساو رىسى مۇدىرىن زال بىت. ئەو جەماودەر بۇ پاراستنى ئەم ئىرادەيە، ئەو ماف و ئازادىيانە ئەيانتە و ئەم ئىيانە كە خۇيان بىرياريان لېداوهە و ھەليان بىزاردەدو مافى ئىنسان تىيايدا پارىزراو رىزىنيڭىراوە، ئاماھەن بە ھەموو شىيۇيەك بەرگرى لە مانانەدەو پاراستنى بىكەن. ئەم خۇراڭرى و دەستانە وەيىدى ئىزان و پىاوانى كۆيانى و ئەو پېشىۋانىيە لە دەنیادا بەدەستى هىننا، لە پايدەترين ئاستىدا، بەرھەمى بەرگىيەرن بۇو لە ئىيان و ماف و ئازادىيەكانى خۇيان، كە بە ئىرادەي خۇيان، بىرياريان لېداوه.

پشت بە توانايى خۇبەستن

بن ئىرادەكىرىنى ئىنسان و توانايىه كانى، بەنەخشەوە لە سەراسەرى دەنیادا، بۇرۇوازى و دەولەتەكانى كارى بۇ دەكەن. ئامانجىش لەوە ئەوەيە كە بە كۆمەلەنى خەتكى بىلەن ئەوەي دەپارىزىت. ئەو نەزمەدى دامەزراوە، ئەو سىستەمە بەرىيە دەبىرىت. ئەو ئارامى و ئاسايشەي بەرقەرارە. ھەموو كارى دەولەت و ئەو نوخىبە "بىزاردە سىپاسى" د يە، كە ئىيە دەتكەن بىن ئەنەن، كارى بەرىيەبردى كۆمەلەكى، دانانى ياساكان، بەرگىيەرن، پاراستنى ئەمنىيەت، دەستانەدەو بەررووى ھەرەشەي دەركى و ناوخۇبى، بەرگرى لە خۇكىردن، كارى ئىيە نىيە، كارى دەولەت و سوپاپى پېشەيى و دەزگا ھەممە دەنگە سىپاسى و ياساپى و ھەوالىڭرى و مخابەراتى و... تاد، كانە. ئەمانە بە خەتكى ئاساپى ئاڭرىت، ئەم رىيگايەدە بىن ئىرادەكىرىن بەياساپى كراوه.

كۆيانى ئەم درۆيەي بە كرددەوە نىشانى دەنیادا، كە سەركەوتىن لە جەنگ و پاراستنى ئىيان گۈزەران و بەرگرى لە خۇكىردن، بەر لەوە ئەنگ بىريارى ئېيىدات و سوپاپى بېپېكىت، و دەولەت زامنى سەركەوتى بىكت، ئىرادەو باودەر بە توانايى خۇكىردنە. خۇ رېكخىستن و پاراستنى سەربەخۇبى سىپاسى و بىريارانە. لە سوپاپى زەبەلاھى ئەمەرىكاو غەربى ھەتكىشراو لە چەك و جېھەخانەدا، تا سوپاپى زەبەلاھ و نۇقۇمى چەكى پېشكەوتى دەنیا لە حەكومەتەكەي ئەفغانستانەدەو تا عىراق بەو ھەموو توانايىيە دارايىيە توانايىيە دەنیانە، لە ھېچ كام لەو شۇنەنە نەيانتوانايىيە دەستى گۇرۇپە ئىسلامىيەكان لە سەر ئىيان و گۈزەرانى خەتكى كۆتا بىكەن و ئارامى و ئاساپىش بېگىرنەوە. لەتكەنلە ئىزان و پىاوانى كۆيانى بە راودەستاوى خۇيان، بە بىريارانىيان بۇ بەرگرى لە ئىيان، بە خىستەنە گەرى توانايى خۇيان، داعشىان بەو پېشىۋانىيە دەولەتى و ناوجەپىيەن بەيابىنبو، تىك شىكەن. بەو دەشىت ئەمەرىكاو غەرب، بىن پېشىۋانى دەولەتى، بىن سازش و مل كەچ كردن، بىن خۇشخەزىمەتى... گەورەتىرىن ھېنزو دەولەت تىكشىكىنرىت و گەورەتىرىن ئورۇدى پېشىۋانىش لە دەنیاي شارستانىي سەرددەم، بۇ پېشىۋانى و كۆمەك ئىيەرگەرتەن بۇخۇرى رابكىشىت. كۆيانى دەنیا لە توانايى و ئىرادەي ئىنسان و درۆي زەبەلاھى توانايىه كانى ئەمەرىكاو غەرب و نۇكەرە ناوجەپەيەكانى، بېلداركىرددەوە. ئەمە دەرسىكە ناتوانىرى فەراموش بکىتتە.

بەشدارى ئىنان

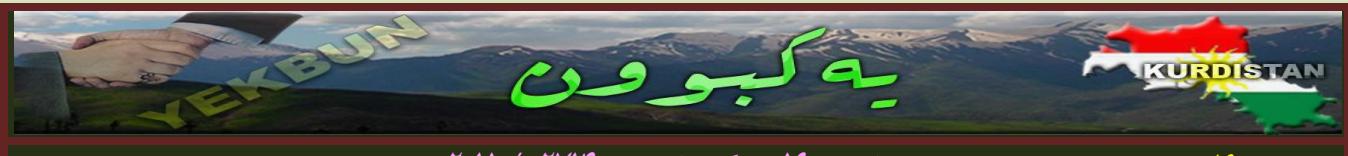
نەخشى ئىزان لە خۇ بەرىيەبردن و كۆمەنەكاندا، لە كۆرۈ كۆمەلەوە رېكخراوە جەماودەي و نەقابەكاندا، لە خۇراڭرى و داوهەستاوابيان تا بەشدارى چالاكانەيان لە جەنگى روېرۇنەوە داعشدا، بەشىۋىدەيەكى بەرچەستەو بە بەشدارى ئىزىكەي ٤٤٪، حاشاھە ئەنگەرە. دىارە پېشىت لە بىزۇتنەوە شورشگىرائە ئەنگى كوردىستاندا، ئىزان كەم تا زور روئى خۇيان لە مەيدانى جەنگدا بىنپۇمە، بە دىارىكراویش بەدۋاى شۇرشى ئىراندا، نەخشى ئىزان لە شوراكان و بەرگىريدا تا بەشدارىيان لە رىزەكانى پېشمەرگە كۆمەلە زەممە تىكىشانى ئىراندا، لە جەنگى پارتىزانى دىز بە جەممۇرى ئىسلامى و راستىيەكى جىڭىرە. بەلام بەشدارى ئىزانى كۆيانى لە پاڭ پىاواندا و لە بەرىيەكى فراوانى جەنگى روېرۇنەوە بەرددەوامى چوار مانگەدا، لە مېزۇووی بىزۇتنەوە شورشگىرائە ئەنگى ناوجەكەدا، كەم وئىنەيە. ناسىپونا ئىزىمى كورد، ٢٣ سالە لە كوردىستانى عىراقدا

دسه‌لاتی به دسته‌هودیه، کار له‌سه‌ر بپیراده‌کردنی ژنان دوکات. وايان نيشان دهدا که ژنان تواناي پياوانيان نيهه، زعييفهن. جنه‌گ و رویه‌روپونه‌هودی چه‌کداری به ژنان ناکريت. له‌وانه‌ش واوهتر... نه‌ک هه‌ر زاتي گوريني ياساکانه باري که‌سيتي و ياسا دزه ژنه‌کانيان نه‌کردوده، به‌لکو له‌دزه هه‌ولنيکي بزروته‌هودي يه‌کسان‌يخوازي ژنان وستاونه‌تهدوه که تيکوشابيت بو گوريني ياساکان و گيرانه‌هودي به‌ههای ئينسانى بو ژنان. تهناهه‌ت تاكو ئيسىتا ياساکان په‌يودند به ژنان، سه‌رجاوه‌كه‌ييان شه‌ريعه‌تى ئيسلاهمه، دسه‌لاتي سياسي و تهناهه‌ت ئويپوزيسىيونى بورزواني كوردى، به تونلى خويان به دوته ئيسلاهميي كۈنه‌په رستكاهه‌هود گيرىداوه، و به ئاشكرا به‌رگرى له سه‌وابييته دينييەكان دهكەن و ئامادەنин، ياساکان به قازانچى ژنان بگۇرن و دست له پياواسلارى هه‌لگىن. كوبانى، نيشانىدا كەنەگەر ژنان، مافه‌کانيان به‌رسمى بناسرىت، نەگەر دېگىيان پېيدىرىت، هيچيان له پياوان كەمتر نيءيدو نەوانه‌ى دەلىن ژنان زعييفه‌و ناقس عەقلىن، به‌راتسى خويان ناقس عەقلىن. يەكىشىش له دەستكەوتەه کانى خۇراگىرى و به‌شادارى چالاکانه‌ى ژنان له جەنگى رووپونه‌هودى داعشلا، مەرسومى يەکسانى ژن و پياو بيو، كه له به فەرمى ئاسىنىي مافه‌کانى ژناندا، له ئاوچە‌كەدا كەم وئىنه‌يە.

ریگا چارہ یہ کی تر

له هه رگوشه يه کي ئەم دنیا يه گرفتىك و ئائوزكاو يه کي قول هاتىيته پىشەوه، بەرييەك كەوتىنيكى زىرى ئىتىنيكى، مەزھەبى، ياخى بۇونىكى چەكدارى، شۇرۇشىك، بىزۇتنەودىكى جودا خواز، جەنگى نىيوان ولاتەكان، تا كى بەركىي ناوجەيى، تا سەرەت لەنانى گروپىتىكى ھەردەن ئامېزى چەكدارى، هاتىيته ئاراوه... بۇرۇوازى دەولەتكانىيان، لە پىشەمە مۇيانەد ئەمرىكاكا غەرب دەستييوردانى خۆيىان، كەرۇتە عادەتىكى جىڭىكەر. وە لە ئىزىز ناوى پاراستى ھاۋا لەتىيان، بەرگىل لە ديمۆكراسى، خىتنى دېكتاتورەكان، لە بەين بىردى گروپە ياخىيەكان، كېرانەدۇرى ئارامى، كوتايى ھىننەن بەتىرۇر... تاد، ويستوبانە رەوايەتى بە دەستييوردانى خۆيىان بىلەن و ئەدوھىش كە لە چواچىبۇدى دەستييوردانى كانىيان، جىڭىكى گەرنگى پېدان بۇوه، دەستييوردانى و رىڭاچارە سەربازى بۇوه. ئامانچى سەرەتكى ئەم دەستييوردانانەش بەجىا لە مەلەنلىي پاوانى دەسەلات و بالاەدەستى و بەسەر دنیادا، رىڭەگەرتىن بۇوه لەسەرەت لەنانى بىزۇتنەودى پىشكەوتتخوازە و چەپ و كۆمۈنىستى، كە بچەنە مەيدانى بەرامبەر كى گەورە كۆۋەلە ئايدىتىيەكانەدۇر. وە ھەۋى بەندەخشە بۇوه بۇ رىڭەگەرتىن لەدە خەلک خۆى ئىرادەتى خۆى بخاتە گەر و وەلامى كارساز بىداتەوە بەو دۆخانە دىئنە پىشەوه. تەنانەت ھەمېشە ئەو ھېيزو حزب و گروپانەدى وەكى ھەردەن ئاوزەتكەرۈن زۆر زىاتر لە تواناىي و قەبارە خۆيىان، قەبە و زل كراون تا لە چاوى راي گشتى ناوخۇ و دنیاوه رەوايەتى بە دەستييوردانى خۆيىان بىلەن. وە رىڭە بىگىن لەدە خۆى كەسى تىر خۆى بۇ بەرەنگارى و روبەر و بۇونەدە ئامادە بىكەت و لەمەيدانە كەدا دەرىكەۋىت. كۆبانى ئەم دەرسەي نىشانى دنیادا، ئىرادەت تواناىي ئازادانە ئىنسان خۆى و پاراستى سەربىلە خۆى خۆى، زۆر كارىيەر تر و زامنلى سەرەتكەنلى زىاتەر تا چەكى جەختە دەستييوردانى دەرەكى ئەمرىكاكا غەرب و ھاۋاكارە ناوجەيىەكانىيان. كۆبانى نىشانىدا بۇ كۆتا كەردى دەستى گروپە ئىسلاميەكان، لەھەر شىيوه درىنەتكەشىان، لەھەر شۇننىكى دنیا، تواناىي و خۇراڭرى خەلک خۆى زامنلى تىشكەنلىنىان، نەك دەستييوردانى سەربىازى دەرەكى و رىڭاچارە ئەمرىكاكا و غەرب. بە كەددە دەرهاتووە سىياسەتى ئەمرىكاكا و غەرب لەھېيچ شۇننىكى دنیا نەك نەيتىوانىيە، دەستى تىرۇرە تىرۇزىزم كۆتا بىكەت و ئىنگەمى سەرەت لەنانى قاعىيدە داعش و ھاوشىوەكانىيان، لە بەين بەرىت، بەنكە بۇتە ھۆى ئەدەت لە مەنلا ئەلمانى ھەر كام لەم روتوانە و فەزاي دەستييورداوى ولاتانەدا، كە ئەمرىكاكا و غەرب پىشكى شىريان تىيايدا بۇوەدە هيىزى سەربازيان بۇي خىستۇتە گەر، رەوت و گروپى ترسناكىتەر چاوابىان كەرۇتە دەرەكى و ئىنگەش بۇ ھەلسوران و تەراتىننەن زىاتر بۇوه. كۆبانى رىڭاچارە كى ترى خستە بەرددە ئىنسانى ئەم سەرددە بۇ روبەر و بۇونەدە ئەرەپ و ئىسلامى سىياسى، ئەويش خۇ رىكخسسىنى هوشيارانە خەلک و خىستە گەرى تواناىي خۆيىانە، بۇ لەنزاپىرى دنیان نەك چاوبىنە ئەمرىكاكا غەرب و نۇكەرە ناوجەيى و هيىزە خۇشخۇم تىيەكانىيان. كۆبانى جارىكى تر كېرانەدۇرى ئىرادە بۇ ئىنسان خۆى، نىشاندالەدە، بىزى كۆسانى.

نهم و آنانه‌ی سه رکه‌وتی کویانی، نیشانی دنیای شارستانی و ئینسانی ئازادی دا، يو خەلکی دنیا يەگشتی و به دیار بکراوش يو خەلکی کوردستانی

عیراق، زور نه زموندەن... پیویسته خەلکى ئازادىخوازى كوردىستان... ئىنان و پىاوانى ئازادە، بەدەستىيانەوە بىگرن و لە رىزىتى سەربەخۇ و رىكخراودا، رىزەكانىيان يەك بىخەن و تاقىكىردنەوە سەركەوتوانەي كۆپانى بەدەستەوە بىگرن بۇ كۆتايىي هىننان بە داعش و هەردەشەكانى... بەداشە چەك بەدەستەكان و داعشە بىن چەكەكانىيان، كە لەناو شارو شارقىچەكانى كوردىستاندا و بىدو زەمینەيەي دەسەلاتى سیاسى بۇ فەراھەم كردون، ئامادەيىان هەيدەو هەردەشەن لە ئايىندەي كۆمەتكىاي كوردىستان و ئازادىخوازى...

سەرچاوه : مالپەرى ھاوپشتى / رىكەوتى : ۱۵ ای فيۋىرىيە ۲۰۱۵

دۇو لەت بۇونى مەرۋەكان

ئلى رۆزھەلات

ئىيان زور لە خەسلەتكان دەگىرەتە خۇ وەكۈو ئازازار و شادى و ھەندا... پیویسته هەممو كۆسپ و تەگەرەكانى بەرددەم رەپەرەدەي ئىيان تىپەرتىنن. ئىيان وەك بازىنەيەك وايە و مەرۋە دەختاتە نىيۇ چەرخى رۆزگار.

بۇ مەرۋە نەوە گەرنىڭە چۈك دانەدات لە بەرددەم ئازارەكان و بەو شىيوە ئازازار خوشىيەكان نەدات، ھەرودەلە بازىنەي ئىيان دەرەنەچىت.

نەوە گەرنىڭە كە مەرۋەكان ئىزىز نەدەن كە ئىيان دۇو لە ئىيان بەكتا، بەلام دەكىرى بلىيىن زورىك لە مەرۋەكان نەمەرۋەكە دوولەت كراون.

نەجۇرە مەرۋەكانە نىياو نىيون، لە ھەركۈنى سەرچۈپى بىگىردىرىت ئەوان وەكۈو نەو دەسەسەرە دەستاودەست دەبن و لە ھەركۈش شىين و شىوندەن ئەبن ئەوان دوورە پەرنىز.

بۇيە لەم كاتەدايە دەبن پېلاڭىرى لە سەرئەن بىكەينەوە كە پیویستە عەقلەيت و بىرۇباورەمان تەندىروست و تۆكمە بىت و نەوەش پیویستە كە لە ھەم توپۇز و خۆلەيىدا دەست بە چاواتتا بىيىنى تا توپۇز و خۆلەلى تىن نەچىت. پیویستە خۇتان بىكەنەوە بە يەك پارچە تا وەچەكانتان دوو كەرەت نەبن و ئەمەش بەم مانايە كە كەسيكى بە ئەمەگ و كارا بىن و وەكۈو قايروقس نەكەۋىنە گىانى كۆمەتكىغا و ئەسلى و ئەساسى خومان كە مەرۋەكانەتى و مەرۋە دوستىيە ونى نەكەين و نەيىكەينە دەستەچىلەي حەز و ئازارزوو گەلتىك كە ئىيان مەرۋە دەختاتە مەترىسىيەوە.

راسىتەيكانى كۆمەتكىاي نەمەرۋە ئەمەن بۇ دەرەدەخەن كە مەرۋە دەرددەم ھەر ئەم دەرەدەخەن كە ھەر دەمەك و بە شىيازىك خۇيان دەرەنگىنن و ھەر ساتەو خۇيان لە قاودەخى كەسايەتىيەكلا دەبىننەوە و سەقامگىرىيەكى دەرەوونى لە نىيۇ مەرۋە ئەم سەرددەدا بەداخەوە زور كەمەو بۇوتەوە و بە هوى ئەدەپىكە سىستەمى ئىيان گەلىك ياسا و رىسائى تىدايە بۇيە ئىنسانەكان بۇ ئەمەدە خۇيان لەگەل ئەم ياسا و رىسائىانە رىكىخەن يان لەدەستىيانەوە رىزگاريان بىيىتە بەرددەم ئائلوگۇر و وەرچەرخان بەسەر ئىيانىاندا دەھىنن و زورجاران ئەم گۇراناتكارىيەنانە ئاپىويىت و نادرەستە.

زورجار كەسايەتى و پىتاسەتى تاڭەكانى كۆمەتكىا درخەرى راستىيەكانى ئەم كۆمەتكىايە كە مەرۋەكان تىيدا بالغ دەبن و گەورە دەبن. كاتىك كە زورىيە

هله‌ره زوری مروقه‌کان له کۆمەنگاییه‌کلادا پیزروی له چەشنیک له بایه‌خ و نەمەگى باو دەکەن، درخەری نەودەیه کە نەو نەتمەودەیه کە پیکھاتەی کۆمەنگاکە پیکلەھینەن ھەمویان نەو چەشنه نەخلاق و ھەلسوكەوتانەیان تیایاھ و بەم چەشنه دەکرى کەلت سور و کەلە پسور و بەنەما نەخلاقى و دەرۈونىيەکانى کۆمەنگاییه کە وەکوو بایه خىتى مەزن له نىيۇ خەلکەكەيدا سەير دەکرى پېناسە بکەين.

پیاواسازى نازار و نەشكەنجه و توندوتىيىزى کۆمەنچەتى بەتاپىت بە دزى منداڭان، دزى ژنان، دزى زىندانىان و دزى نازارىيان و نەياران باس نەوه دەكەت کە نەو کۆمەنگایه تووشى دابرانى بەنەرەتى بۇوه و تەنانەت نەو كەسانەش كە ئىدعاى رىزگارىي لەو چەشنه فەرەنگە باودىيان ھەيە كە زور جار لە لايەن چىنى دەسەنلەتدارەوه سەپىنلىراوەتە سەر كۆمەنگادا، لە ناخى خۇياندا پیزروی دەكەن بەلام رات ناكەن كە راستىيەکانى ناخى خۇيان دەربىزىن و نەمەش دەرخەری دوو كەرت بۇونى مروقه‌کان. واتە تو ناچارى لەبەر ھەندىت بەرۋەنەلىي لە بىرى لە كاتەكاندا خۇت بە كەسىنچاڭ لەقەنەم بىدىت و لە راستىشلا نەو شەن لە دەرۈونى تۇدا بە شىوازىيىكى دىكە مامەتى لەسەر دەكرى. نەمەش بەم مانايە كۆمەنگا ئىيە ناتەندرۇستە و نەو مروقانەي كە تىيىدا دەزىن كەسانىيى نەخۇشىن و بە گشتى بەنەما سەردىكىيەکانى کۆمەنگا كە لەگەل تاكەكاندا دەستەۋىدە خە دەپىئە وە پېۋىستى بە چاكسازى و گۇرانكارىي ھەيە.

قول ھەنگەن و كەوتىنە گىانى نەم كەلت سور و فەرەنگە دىزىوانە زور جار پېۋىستى بە تابقىشىنى و ياخى بۇونىيىك ھەيە تا بتواندىرى نەو دوو كەرت بۇونە لە کۆمەنگادا بىرىتىەوە، بەلام نەودەيەكە تا ج ئاستىيک کۆمەنگا و بەتاپىت تاكەكان ئامادەدە بۇون بە قوربانى تىپەرىن لە كەلت سورى خرالپ بەرەو كەلت سورىيەكى رەسەن و باشىن، زور گىرنگ و جىڭىز تىپامانە. گۇرۇنى كەلت سور و ساغ بۇونەوە لەسەر كەسايەتىيەكى راستەقىيە بىن گومان پېۋىستى بە قوربانىيەدانە، كۆمەنگاى وامان ھەيە كە بە تاقمىيىكى چۈچۈك لە تاكەكان نەو گۇرانكارىيەتىدا دەكرى، بەلام ھەندىت كۆمەنگا كە كەلت سورەكە بۇونەتە بىشىكى بەرىن لە ژىيانى مروقه‌کان، پېۋىستى بە مانلۇوپۇون و قوربانىيەنلىكى زورە تەنانەت زور جار ھەنگەرلىكى كە جىڭىزكە مروقانەي نەو كۆمەنگا يە بىنە قوربانىي بۇ نەودەيەكە جىيل و تۈزۈچەكانى دواى نەوان لەسەر بەنەمايەكى راستەقىيە و ژىنگەيەكى تەندرۇست ساغ بىنەوە. بىۋىدەبىن كۆمەنگا دواكەوتۈوەكەن و بەتاپىت تاكە پېشىرەتكەن دەستەر ئەنەو ساغ بکەنەوە كە توانىي بۇون بە كەسايەتىيەكى تابقىشىنیان ھەيە و بە شىوازە ھەنگاودەكانىيان بۇ ئالۇوېرى بەنەرەتى لە نىيۇ كۆمەنگادا قايم و پىتەوتىر بکەنەوە.

سەرچاودە : مائپەرى زاگروس پۇست / رىنەتى ۳۰ ئازىنويىتى ۲۰۱۵

هەستەكان لەئیوان خۆشەویستى و خاوهندار ئىتىدا!

کنیر عہ بدوں لد

خوشه‌ویستی و دک غه‌ریزدیه کی سه رده‌کی له مرؤقدا له روی زانستیه وه بریتیه له دیار دیه کی کیمیایی که به هفتوی دردانی ههندی مادده‌ی کیمیایی له جه‌سته‌ی مرؤقدوه ددبیته پالندر له به رامبه‌ر که سینکی دیاریکراودا، هه رچی خوشه‌ویستی خاودندازیتیه گریزدراوی ههستیکی خوپه‌رستانه‌ی مرؤقه‌کانه که به پیش کات دوگریت بیو زانبون و خاودندازیتی و به هفوله وه مرؤقدکان به رو دوژمنکاری و پهیوندیه کانیش روهو دارمان دهبات. بهواتایه کی دیکه بریتیه له کوشتنی خوشه‌ویستی راسته قینه‌ی نیوان مرؤقه‌کان.

نهودی گرفته له و نیومندا گورینی هستی خوشه ویستیه له مرؤفه کاندا بو خوشه ویستی خاونداریتی به تایبیه پاش پیکینیانی زیانی هاوشه رگیری که له لاین یه کیک له دوو لا یه نه کمهوه سه رهه لددات.
پسپورانی بواری درونناسی جهخت له دو دندنه خوشه ویستی موئکداریتی لای هردوو روگه زمکه نه گه رچ و دکیه که هدیه، به لام جیاوازن له شیوازکه یدا او له هه مانکاتا پیاده کردنی هستی خاونداریتی و پاونکردن لای زیان له زیانی خیزانیدا زیاتره وهک له پیاوان، نهودش به هنی بارودوخ و کلتوري کومهه لایه تیهه وهیه که رول دگیری له بهه رهه ناراسته بردنی مرؤفه کان بو پاونکردن. بو نمونه سنورداری په یوهندیه کانی زیان و ده سه لاتداریتی پیاوان له رهی
ثاینی و داراییه وه ته نانهه کومهه لایه تیشهه وه دهیته هنی خولقاندنی ترسی زیاتر له ناو زیاندا، جگه له هه ستنه کردنیان به ناسایش و نیره بیکردنیان .... هتد.

له به رامبیه ردانه هسته‌ی ژناندا، ناسه‌واره درونیه کان به سه رپیواندا به شنیده‌یکی جیاوازتر درده‌که وقت بهودی به‌هئی فشارده دنایین و هسته به سنورداریتی و به‌نگردن و دلیتی و لوازی دسه‌لاتیان و پیمانوایه ژیان له نیوندی چاوییری و پرسیارکردندا جگه له گرتخانه‌یه که هیچ مانا‌یه کی نایتیت ریجان.

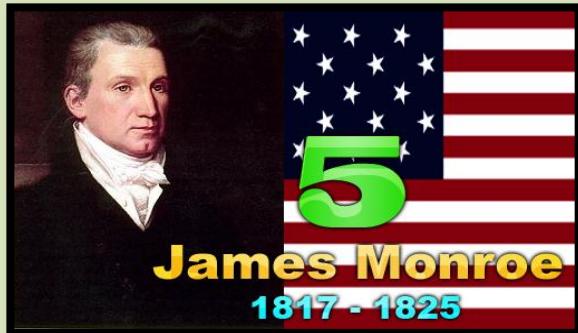
درنه نجام بونی ههستی خوشه ویستی قورخکردن و پاونتکردنی مرؤفه کان بتو هه رلایک ثاراستهی نهک تنهها خودی په یومندیه هاوسله رگیریه کان به رو
ئاقاریکی ئاللوزو تدمومژاوی و دارمان دهبات، به لکو په یومندیه کانی خودی خوشیان به دوروبه رده دخاته ئیز پرسیارو مه ترسیده اریه و
بهو شنیده به گشتی مرؤفه کان زیانیان له گوماکردن و به رته سکیدا دویننه ودو ههست به ناجیگیری و نائارامی دهکن، به شنیده کی سرینه ودی
که سایه تیکه کان به خوده ددینن. بهو ماناپیه هیچ درفه تیک بتو سه رببه خوبی و نازادی و تایبه تمهندیتیکه بتو که سایه تی مرؤفه کان ناهیلیتهد.
ئیلی دواجار هه ئیزارده لای خودی مرؤفه کان دەمیتیکه بدوی کار به کامیان دهکن، خوشه ویستی راسته قینه یان خوشه ویستی خاودنلاریتی، به لام به ر
لهوه گرنگتر نهوده مرؤفه کان به بیشی جزوی بپیاردان له هه ئیزاردکانیان ئاما دهبن بتو هه لگرتقی به رپرسیاریتیکه کانیان که چاره نویسان به رو کوی دوروات.

ژیاننامه‌ی جه‌یمس مونرو (خوله‌کانی سه‌رۆکایه‌تی ۱۸۱۷ بۆ ۱۸۲۵)

فرانک فریدیل و هاگ سیده‌ی

و: له نینگلیزیه‌وه: خه‌سره‌و نه‌لماسی

له روژی یه‌که‌می سالی نوی، له سالی ۱۸۲۵، له ئاخیرین ئاهه‌نگی پیشوازیه‌کانی کوشکی سپیدا که هه موو سائیک به‌ریوده‌چوو، سه‌رۆک جه‌یمس مونرو کاریگه‌ریه‌کی دلخوشکه‌ری له سه‌رخاتوونیکی خه‌لکی قیرجینا که دهستی له‌گه‌ل سه‌رۆک لیدابوویه‌وه، به‌جیهیشت:

«پیاویکی با‌لابه‌رزو خوش قورمه. به جلویه‌رگیکی ساده و مودی کونه‌وه .... له شیودی هه‌ئسوکه‌وتیدا، که‌سیکی له‌سه‌رخو و به‌ریز بwoo. له دربرینی راشکاو و راستگویانه‌ی چاوه‌کانی ... پیم وايه به ته‌واوى شایانی نه‌و و تانه‌یه که له لایه‌ن که‌نه پیاویکی ودک جیفرسونه‌وه له به‌رزا خاندن و پیمانه‌نگوتنتی نه‌و سه‌رۆکه و تراوه‌ه کاتیک دلتیت: «مونرو نه‌ونده که‌سیکی راستبیز بwoo که ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر روحیشی سه‌راوزبیر بکه‌یت، هیشتا تاکه په‌لیه‌کی له سه‌ر ناینیت.»

مونرو له سالی ۱۷۵۸ له ناوجه‌ی ویستمپولاندی قیرجینیا له دایک بwoo. خویندکاری کولیزی ویلیام و میری بwoo، دواتر له سوپای کوتتنینتال به‌شداری چالاکانه‌ی شه‌ری کرد و پاشان له بواری یاسادا له فریدریکسپیرگی قیرجینیا کاری کرد.

ودک سیاسه‌توانیکی گه‌نج، مونرو چووه به‌ردوی دژه فیدرالیسته‌کان له نه‌نجمونه‌نی قیرجینیا که یاسای بنه‌رتبی په‌سند کردو دواتر له سالی ۱۷۹۰ له کاتیکدا که یه‌کیک له به‌رگریکارانی سیاسه‌ته‌کانی جیفرسونی بwoo، ودک سیناتوری ویلایه‌ته یه‌گرتووه‌کان هه‌لیبئری‌دردا. پاشان له سالانی ۱۷۹۶ بۆ ۱۷۹۷ نیزدراوی تایبه‌تی نه‌مریکا له فه‌رنسا بwoo، وه هاوخه‌می و سوزی زوری بتو پرسی فه‌رنسا له خوی نیشاندا؛ دواتر له‌گه‌ل روبنرت نار. لیشینگستون به‌شداری له دانوستاندنه‌کانی کرینی لویزیانا کرد.

مونرو که‌سیکی خاوند خه‌ونی گه‌وره و وزدی زور بwoo. نهم تایبه‌تمه‌نایانه و پشتکیری کردنی له لایه‌ن سه‌رۆک کوماری نه‌و کاتی نه‌مریکا، جه‌یمس مه‌دیسون، نه‌ویان کرده کاندیلی هه‌لیبئری‌درراوی کوماریخوازه‌کان بتو سه‌رۆک کوماری له سالی ۱۸۲۰. له سالی ۱۸۲۱، له‌گه‌ل هه‌بوونی هیزیکی نه‌پوزسیونی بچووکی فیدرالیسته‌کان، به ناسانی بتو جاری دوودم ودک سه‌رۆک کومار هه‌لیبئری‌درایه‌وه. مونرو له هه‌لیبئزادنی وزیردکانی کایینه‌که‌یدا، که‌سانیکی یه‌کجا زور به‌هیزی دهستیشان دهکرد؛ بتو وینه، که‌سانیه‌تیه‌کی شیاوی خه‌لکی باشوری ودک جون سی. که‌لهاونی کرده وزیری جه‌نگ و که‌سیکی خاوند بیگه‌ی خه‌لکی باکووری ودک جون کوینسی نه‌دمزی بتو وه‌زاره‌تی کاروباری دهرووه هه‌لیبئزاد. ته‌نیا هۆکاریک که نه‌بیهیشت که‌سانیه‌تیه‌کی دیاری روژنواوی ولات بینیته کایینه‌که‌یده‌وه، ره‌تکردنه ودی هیزی کله‌ی خوی بwoo که قه‌بوقلی نه‌کرد له کایینه‌که‌یدا به‌شدار بیت.

له هه‌مان سه‌ردتای دهستبه‌کاریوونی نیداره‌که‌هی، مونرو گه‌شتيکی نیازپاکی خسته به‌رنامه‌ی کاره‌وه. له بوسقون، سه‌رداشه‌که‌هی ودک دهستپیکی «روزگاری

هسته خوشه کان، به رز نرخینیدرا و پیشوازی گه روی لیکرا. به لام به داخه و سله درای نهودی مونیرو له ناو دلی جهه ماوردا جیگههی خوی راگرتیبو و سیاسته کانی ناسیونالیسته کانی رهچاو دهدکرد، نه «هسته خوشنامه» زوریان نه خایاند.

به ریاستی مهندی زنیش، به همینکی دریاوانی گهواره ته یارهوده، دزی سیاسه‌تی دووباره دستبه‌سه رداگرته‌دهودی نه مریکای لاتین بیو، و پیشنهادی کرد بیو که ویلایته یه کگر تووه کانیش بچیته ناو به رهی راگه یاندنه «دستیه‌دهنده‌دان». نه کوبونه‌دهیدیکی راویزیکاری، هدر یهک له دوو سه روزک کوماری پیششوی نه مریکا، جیفرسون و مهندیسون، داویان له مونیکه کرد پیشنهادکه قمه بیوون بکات، به لام نه دهمز، وزیری دهه دهودی نه مریکا، رای وابوو که، « راشکاوانه‌تر دهبوو ... نه‌گهه ر پردن‌سیپ و بنه‌ماکانی خومان به روونی به روسیا و فرهنگ را بگهیاند بایه به بهارود له‌گهه‌تل نه‌هودی وک به‌له‌هیکی بچووکی دوای زیبزده‌که‌ی دریاوانی له ریاستنا ده‌رکه‌ون.»

مۆنۇرۇ پېشىنەردىكە ئەددەمىزى قەبۇول كرد و ھوشلارىدا كە نە تەنپىا دەپتەت واز لە ئەمەرىكاي لاتىن بېينىدەرتىت، بەئکوو رووسپىاش نابىيەت لە ھەيلەكانى باشۇورۇمۇ بەرەودە كەناراوهكالنى زەرىيائى ھېيمىن ھەلبېشىت. مۆنۇرۇ لە وتهىيەكلا رايگەيياند: « ... وشكانييەكالنى ئەمەرىكاي باشۇور و باڭچۇر، بەو دۆخە ئازاد و سەربە خۇيىيەودى بە دەستتىان ھېنتاوە دەپپارىزىن، ئەمەم دەۋادۇ نابىيەت چىتىر لە لايەن ھېيج ھېيز و ۋلاتىكى ئەورووپايىيەوە وەك ئاماناجى پاشەرۇزى بە كۆلۈنۈكىردىن و خىتنە ئىزىر ركىيەوە، ئەڭىمەر بېكىتىن.» نزىكەي بىسەت سال دواى مەركى مۆنۇرۇ لە سالى ۱۸۳۱، ئەم سىياسەتە وەك بىرۇكە و رېبارى مۆنۇرۇ ناوابى دەتكەدە.

سہرچاودہ:

لله ذماده ٦٤٤ ی دو ڈنامہی "کھودستان" دا بلادو بختہ وہ

Reshme

۲۷۱۴

رده شهمه

شده ممه	یه ک شه ممه	دوو شه ممه	سی شه ممه	چوار شه ممه	پینچ شه ممه	هه ینتی	۱
۲۰							۱
۲۷	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲
۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹
۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶
۲۰	۲۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳
	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳
رده همان نه قشی							

گوشا ری نیتیرنیتی یه کبوون گوشا ریکی سریه خوی مانگاهه یه، له ئاماده و بلاو کردنه ووهی : رده همان نه قشی
r_neqsi@yahoo.ca